

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра обліку і оподаткування

На правах рукопису

СУЛТАНОВА КАТЕРИНА ОЛЕКСАНДРІВНА

**ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З
ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ**

Спеціальність: 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

СТРІЛКА ЛЮДМИЛА ОЛЕКСІВНА

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 6 __
засідання кафедри обліку і оподаткування
від 08.12.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Садовська І. Б.

ЛУЦЬК – 2025

Факультет економіки та управління

Кафедра обліку і оподаткування

Другий (магістерський) рівень

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Освітньо-професійна програма «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____

_____

«04» грудня 2024 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ (ПРОЕКТ)
ЗДОБУВАЧЦІ ОСВІТИ**

Султановій Катерині Олександрівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема проекту (роботи) Організація обліку і оподаткування операцій з основними засобами

Керівник проекту (роботи) Стрілка Людмила Олексіївна,
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 08.12.2025р.

3. Мета та завдання випускної кваліфікаційної роботи (проекту).

Метою роботи є формування науково-теоретичних підходів та практичного інструментарію щодо організації обліку і оподаткування операцій з основними засобами на підприємстві. Завдання роботи полягають у визначенні методики обліку і оподаткування операцій з основними засобами та розробці наукових підходів щодо удосконалення обліку та основних засобів

5. Дата видачі завдання 04.12.2024 р.

АНОТАЦІЯ

Султанова К. О. Організація обліку і оподаткування операцій з основними засобами.

У кваліфікаційній роботі магістра досліджено організацію обліку і оподаткування операцій з основними засобами в умовах ринкової економіки.

Зроблено огляд нормативно-правового забезпечення обліку і оподаткування основних засобів, визначено основні методи, що використовуються для їх визнання, оцінки та обліку. Облік основних засобів також регламентується Законами України, Національними П(С)БО, наказами, положеннями, постановами, інструкціями та іншими нормативними документами, які забезпечують законне ведення обліку.

Досліджено принципи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, що має виконувати не лише фіскальну, але й регулюючу функції, і виступати засобом державної підтримки та стимулювання виробництва, забезпечувати конкурентоспроможність національного сільського господарства і впровадження інновацій у виробництво.

У роботі розглянуто суттєвість впливу стану сільськогосподарського виробництва на побудову обліку основних засобів, адже основні засоби в аграрному секторі включають машини, трактори, споруди, техніку, які підлягають постійному оновленню та обліку.

Раціональна побудова аналітичного та синтетичного обліку наявності і руху основних засобів на підприємстві сприяє підвищенню ефективності управлінських рішень та забезпеченню стабільності фінансового стану підприємства. Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з вдосконаленням обліку і оподаткування основних засобів.

Запропоновано удосконалення обліку і оподаткування основних засобів шляхом впровадження податкового планування.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій і пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності управлінських рішень на основі раціонального використання основних засобів XXXXxxXxxxxxx.

Ключові слова: основні засоби, первісна вартість, облік, оподаткування, амортизація, податкове планування, публічні закупівлі.

SUMMARY

Sultanova K. O. Organization of Accounting and Taxation of Fixed Assets Operations.

In the master's qualifying work, the organization of accounting and taxation of fixed assets operations under market economy conditions was studied.

An overview of the regulatory and legal framework for accounting and taxation of fixed assets was conducted, and the main methods used for their recognition, valuation, and accounting were identified. Accounting for fixed assets is also regulated by the Laws of Ukraine, national Accounting Regulations (Standards), orders, regulations, resolutions, instructions, and other normative documents that ensure lawful accounting.

The principles of taxation for agricultural producers were studied, which should perform not only fiscal but also regulatory functions, serve as a means of state support and stimulation of production, ensure the competitiveness of national agriculture, and promote the introduction of innovations in production.

The work examines the significance of the state of agricultural production on the structure of fixed assets accounting, as fixed assets in the agrarian sector include machines, tractors, structures, and equipment that require constant renewal and accounting.

Rational construction of analytical and synthetic accounting of the availability and movement of fixed assets at the enterprise contributes to improving the efficiency of management decisions and ensuring the financial stability of the enterprise. The scientific novelty of the obtained results lies in the theoretical justification and solution of a complex of issues related to the improvement of accounting and taxation of fixed assets.

Improvement of accounting and taxation of fixed assets through the implementation of tax planning is proposed.

The practical significance of the obtained results lies in the development of recommendations and proposals aimed at increasing the efficiency of management decisions based on the rational use of fixed assets of the agricultural cooperative.

Key words: fixed assets, initial cost, accounting, taxation, depreciation, tax planning, public procurement.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	
1.1 Економічна сутність, оцінка, класифікація основних засобів, нормативно-правове регулювання обліку основних засобів	10
1.2 Особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств	16
1.3 Стан сільськогосподарського виробництва в Україні, його вплив на побудову обліку основних засобів	21
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ РУХУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ XXXXXXXXXXXXXXXX	
2.1 Економіко-організаційна характеристика XXXXxxXxxxxxx	25
2.2 Аналітичний та синтетичний облік наявності і руху основних засобів на підприємстві	32
2.3 Оподаткування операцій з основними засобами, облік податкової амортизації	39
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ	
3.1. Удосконалення обліку і оподаткування основних засобів	43
3.2 Напрями покращення використання основних засобів	46
3.3 Придбання основних засобів в умовах публічних закупівель ...	54
ВИСНОВКИ	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Значну частку активів підприємств складають основні засоби, правильна оцінка ефективності використання яких, значно впливає на кінцеві результати діяльності суб'єкта господарювання. Активи сільськогосподарських підприємств виступають важливим чинником забезпечення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. У даний час більшість підприємств відчують дефіцит окремих основних засобів із-за високого зносу та фінансової неспроможності придбати морально нові основні засоби. Водночас вони в значній мірі залежать від природних, біологічних чинників. У зв'язку із цим, проблематика забезпечення правильно обліку та аналізу, ефективного використання необоротних активів у сільськогосподарській діяльності є, на наш погляд, досить актуальною. Головною особливістю основних засобів є те, що їх використовують багаторазово і вони не втрачають свого вигляду і своїх властивостей протягом великого проміжку часу. Під час виробництва і під впливом зовнішнього середовища вони поступово втрачають свої робочі властивості (зношуються) і переносять свою вартість на продукт виробництва який виробляється з їх допомогою, шляхом нарахування амортизації.

Амортизаційна політика є важливим питанням господарської та фінансової діяльності. З одного боку, амортизація — це витрати, які включають у витрати виробництва та в собівартість продукції. З іншого боку, амортизаційні відрахування — це джерело для інвестицій, модернізації обладнання та інших основних засобів.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження питань інформаційного забезпечення обліку і оподаткування операцій з основними засобами на прикладі XXXXxxXxxxxxx.

Для досягнення мети вирішувалися наступні завдання:

- дослідити економічну сутність, оцінку, класифікацію основних засобів, нормативно-правове регулювання обліку основних засобів;
- розглянути особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств;
- проаналізувати стан сільськогосподарського виробництва в Україні, його вплив на побудову обліку основних засобів;
- оцінити економіко-організаційна характеристика XXXXxxXxxxxxx;
- визначити аналітичний та синтетичний облік наявності і руху основних засобів на підприємстві;
- проаналізувати оподаткування операцій з основними засобами, облік податкової амортизації;
- розробити напрями вдосконалення обліку і оподаткування основних засобів.

Об'єктом дослідження є основні засоби, їх рух та основні показники ефективного використання цих об'єктів на XXXXxxXxxxxxx.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади, практичні рекомендації щодо обліку та оподаткування руху основних засобів та шляхи покращення їх використання.

Матеріал дослідження. Інформаційною базою для написання кваліфікаційної роботи були наукові статті, навчальні посібники, підручники, нормативні документи, фінансова звітність підприємства, практичні рекомендації, облікові регістри та первинні документи з обліку основних засобів.

Для вивчення предмету дослідження в роботі застосовуються методи та прийоми аналізу, загальнонаукові методи: діалектичний, системний підходи, метод індукції і дедукції, аналіз і синтез, а також прийоми зведення і групування, порівняння.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з вдосконаленням обліку і оподаткування основних засобів.

Основні положення новизни:

- удосконалення обліку і оподаткування основних засобів шляхом впровадження податкового планування;

Отримали подальший розвиток:

- напрями покращення використання основних засобів
XXXXxxXxxxxxx;

- визначені шляхи удосконалення придбання основних засобів в умовах публічних закупівель

Практичні положення магістерського дослідження щодо покращення обліку та оподаткування XXXXxxXxxxxxx були апробовані на XXXXxxXxxxxxx. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій і пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності управлінських рішень на основі раціонального використання основних засобів XXXXxxXxxxxxx.

Окремі результати використано у діяльності XXXXxxXxxxxxx, про що в роботі наявний «Акт про впровадження результатів наукових досліджень» № 12 11/8 від 21.11.2025 р.

Особистий внесок магістра. Кваліфікаційна робота магістра – результат самостійного наукового дослідження.

Апробація результатів дослідження. Основні положення кваліфікаційної роботи доповідались на VIII науково-практична міжнародна конференція молодих науковців, здобувачів освіти «Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування» (21 листопада 2025 р., м. Луцьк).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

1.1 Економічна сутність, оцінка, класифікація основних засобів, нормативно-правове регулювання обліку основних засобів

Засоби виробництва, як речові елементи продуктивних сил, репрезентують досягнення науки і техніки. Важливе значення мають речові фактори виробництва – основні засоби. Проблемою є їхнє наукове визначення, а також законодавче трактування.

В економічній літературі часто уподібнюються поняття «основні засоби» та «основні фонди», а в науковій сфері немає єдиної думки щодо змісту цих понять, що призводить до значних ускладнень у їх дослідженні та використанні.

Відповідно до п. 4 НП(С)БО 7 основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він триваліший за рік) [16].

Об'єкт основних засобів – це закінчений пристрій з усіма пристосуваннями і приладдям до нього або конструктивно відокремлений предмет, призначений для виконання певних самостійних функцій; відокремлений комплекс конструктивно з'єднаних предметів однакового або різного призначення, що мають для їх обслуговування загальні пристосування, приладдя, керування та єдиний фундамент, унаслідок чого кожен предмет може виконувати свої функції, а комплекс – певну роботу

тільки в складі комплексу, а не самостійно; інший актив, що відповідає визначенню основних засобів, або частина такого активу, що контролюється підприємством [16].

Об'єкт основних засобів визнається активом, якщо існує ймовірність того, що підприємство отримає в майбутньому економічні вигоди від його використання та вартість його може бути достовірно визначена [16].

Деякі об'єкти, що контролюються підприємством, безпосередньо не приносять економічних вигід, але забезпечують їх надходження від інших активів (зокрема, охоронні та протипожежні сигналізації). Якщо дотримано інших умов, вони теж будуть повноцінними активами (основними засобами). Адже майбутні економічні вигоди від використання необоротних активів – це не тільки дохід від реалізації продукції (послуг), у виробництві (продажу) яких він прямо чи опосередковано бере участь, але й економія витрат, попередження незапланованих втрат тощо. Крім того, як майбутню економічну вигоду можна розглядати навіть саму можливість реалізувати об'єкт або здати його в оренду. Тобто фактично всі об'єкти, які підприємство визнає основними засобами (планує використовувати з вигодою для себе), будуть для нього активами (у тому числі й соціально-культурні, що стимулюють трудову діяльність працівників і тим самим сприяють одержанню підприємством прибутку).

Необхідною умовою правильного обліку і планування відтворення основних засобів підприємств є їх класифікація. Основні засоби класифікують за різними ознаками, а саме: за функціональним призначенням, за використанням; за належністю та за натурально-матеріальним складом [2].

Поділ основних засобів, зображений на рис. 1.1 розкриває їхню сутність та природу стосовно виробничого процесу і узагальнює види їх класифікації. Для правильної організації обліку основних засобів важливе значення має єдиний принцип їх оцінки.

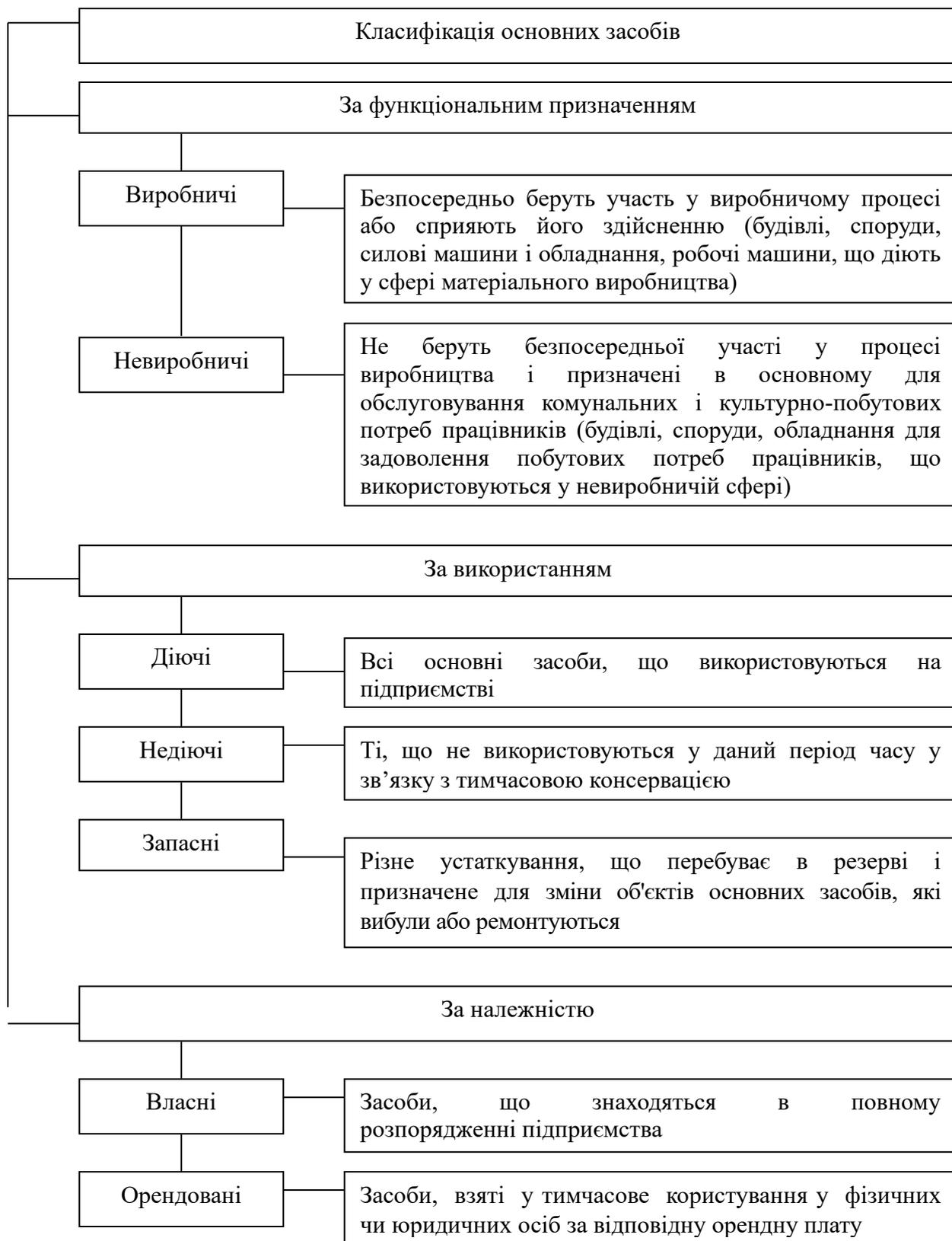

Рис 1.1. Класифікація основних засобів

*сформовано автором

Залежно від характеру, стану основних засобів, часу оцінки розрізняють наступні види вартості (за НП(С)БО 7 «Основні засоби»), які наведені на рис. 1.2.

Рис. 1.2. Способи оцінки основних засобів, що використовуються в бухгалтерському обліку, відповідно до НП(С)БО № 7

*сформовано автором

Порядок формування в бухгалтерському обліку первісної вартості основних засобів залежить від того, яким чином і на яких умовах вони будуть придбані (рис. 1.3).

Витрати на сплату відсотків за користування кредитом не включаються до первісної вартості основних засобів, придбаних (створених) повністю або частково за рахунок позикового капіталу [21, 31].

Підприємство переоцінює об'єкт основних засобів, якщо його залишкова вартість суттєво відрізняється від справедливої вартості на дату балансу а питання про те, проводити чи не проводити переоцінку основних засобів, підприємство вирішує самостійно [16]. У разі переоцінки об'єкта основних засобів на ту саму дату здійснюється переоцінка всіх об'єктів групи основних засобів, до якої належить цей об'єкт.

Рис. 1.3. Формування первісної вартості основних засобів

*сформовано автором

В Україні поступово створюється система взаємодії економічного та правового регулювання, яка проявляється в тому, що підприємства при введенні обліку обирають для себе економічно доцільні напрями поведінки, але при цьому вони змушені враховувати правові норми, порушення яких призводить до юридичної відповідальності та економічних втрат. Основним

нормативним документом в сфері обліку основних засобів є НП(С)БО 7 «Основні засоби», структура якого наведена на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Структура НП(С)БО 7 «Основні засоби»

* сформовано автором [16]

НП(С)БО 7 не поширюється на відтворювані природні ресурси та операції з основними засобами, особливості яких визначаються іншими Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Облік основних засобів також регламентується Законами України, національними П(С)БО, наказами, положеннями, постановами, інструкціями

та іншими нормативними документами, які забезпечують законне ведення обліку. Законодавчо-нормативні акти, які регулюють облік основних засобів та їх короткий зміст наведені у таблиці 1.1. (додаток А).

Таким чином, дотримання балансу взаємних інтересів користувачів інформації досягається за допомогою різних видів регулювання бухгалтерського обліку: економічного, правового та морально-етичного. Правове регулювання здійснюється державою, яка встановлює правові норми, окреслюючи межі можливої поведінки суб'єктів господарювання.

1.2 Особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств

Для аграрного сектору особливо відчутним засобом державного регулювання є оподаткування, яке протягом кількох останніх років зазнало значних змін. Як показує практика, запровадження цих змін неоднозначно сприймалося серед сільськогосподарських товаровиробників, об'єднань, депутатів, громадських діячів та потягло за собою висловлювання песимістичних прогнозів для майбутнього аграрної сфери.

Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників має виконувати не лише фіскальну, але й регулюючу функції, виступати засобом державної підтримки та стимулювання виробництва, забезпечувати конкурентоспроможність національного сільського господарства і впровадження інновацій у виробництво.

Протягом тривалого часу оподаткування агробізнесу вирізнялося наявністю спеціального режиму оподаткування та можливістю вибору спрощеної системи оподаткування, яка протягом 1999-2014 рр. була представлена фіксованим сільськогосподарським податком. Після прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи» від 28.12.2014

р. в межах скорочення чисельності податків зазначений податок було приєднано (майже без змін) до єдиного податку. Він став єдиним податком IV групи.

Також до 2015 р. суб'єктам господарювання, які здійснювали діяльність в аграрній сфері (зокрема, у сфері сільського, лісового господарства та рибальства), перебували на загальній системі оподаткування і відповідали встановленим критеріям, було надано право використовувати спеціальний режим оподаткування ПДВ. Його особливість полягала в тому, що сума податку, яка нараховувалася на вартість поставлених сільськогосподарських товарів/послуг власного виробництва, не сплачувалася до бюджету, а повністю залишалась у розпорядженні товаровиробника з метою відшкодування податку за придбані товари/послуги, з яких сформовано податковий кредит, а у разі наявності залишку – використовувалась на виробничі цілі.

Загальновідомо, що питання скасування спеціального режиму ПДВ було вимогою МВФ для надання чергового траншу. В Україні цю ініціативу висловлювало Міністерство фінансів, оперуючи тим, що аграрний сектор дає надто мало податкових надходжень. Натомість витрати на різні види допомоги аграрному сектору сягають мільярди гривень, левову частку з яких складає відшкодування ПДВ. Найбільше з цих коштів отримують великі сільськогосподарські товаровиробники, які здатні повністю сплачувати ПДВ.

Скасування спеціального режиму ПДВ відбувалося у два етапи. На першому етапі (протягом 2016 р.) у розпорядженні сільськогосподарського товаровиробника залишалася частка суми ПДВ, розмір якої залежав від галузі виробництва. Пп. 209.2.2 п. 209.2 ст. 209 ПКУ було встановлено, що за операціями з сільськогосподарськими товарами/послугами (крім операцій із зерновими й технічними культурами та операцій з продукцією тваринництва) на спеціальних рахунках, відкритих сільськогосподарським підприємствам, залишається 50% від суми ПДВ; за операціями із зерновими та технічними

культурами – 15%; за операціями з продукцією тваринництва – 80%. Ці суми залишалися у розпорядженні сільськогосподарського підприємства для використання у виробництві сільськогосподарських товарів/послуг.

Положення ст. 209 ПКУ втратили чинність з 01.01.2017 р. Якщо узагальнити всі негативні очікування, то скасування спеціального режиму мало б прискорити темпи падіння обсягів виробництва валової продукції сільського господарства, призвести до ліквідації низки суб'єктів малого агробізнесу, зменшення робочих місць у галузі та скорочення видатків на утримання соціальної сфери сільських населених пунктів [16].

Сьогодні сільськогосподарські товаровиробники сплачують податки за загальною системою або мають право обрати спрощену систему оподаткування у вигляді єдиного податку IV групи (додаток Б, рис 1.5).

Сільськогосподарські товаровиробники, які обирають загальну систему оподаткування, зобов'язані сплачувати такі податки: податок на прибуток, податок на додану вартість, податок на майно (земельний податок), рентну плату за спеціальне використання води.

Податок на прибуток. Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на прибуток здійснюється на загальних умовах за ставкою 18%. З липня 2017 р. ці товаровиробники мають звітувати щодо названого податку на загальних умовах. До цього часу сільгоспвиробники на загальній системі оподаткування, які підпадали під визначення, закріплене у ст. 209 ПКУ, могли обрати загальний або «сільськогосподарський» (з 1 липня минулого звітного року до 30 червня поточного звітного року) період звітування.

Податок на додану вартість. З 01.01.2017 р. сільськогосподарські товаровиробники сплачують ПДВ на загальних засадах. Право на бюджетну дотацію для розвитку сільськогосподарських товаровиробників та стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції мають товаровиробники, основною діяльністю яких є постачання

сільськогосподарських товарів, вироблених ними на власних або орендованих основних засобах, якщо питома вага вартості сільськогосподарських товарів становить не менше ніж 75% від вартості всіх товарів, поставлених ними протягом попередніх 12 послідовних звітних податкових періодів сукупно. Таке право розповсюджується лише на платників ПДВ. Якщо платник ПДВ скасував реєстрацію сільськогосподарського товаровиробника, то він виключається з Реєстру отримувачів бюджетної дотації.

Земельний податок. Основні положення щодо земельного податку були запроваджені у 2015 р. Наразі земельний податок є складовою плати за землю і входить до податку на майно. Цей податок є ключовим для агробізнесу, оскільки розвиток жодної галузі сільського господарства неможливий без використання землі сільськогосподарського призначення (сільськогосподарські або несільськогосподарські угіддя).

Конкретні ставки земельного податку можуть встановлюватися в межах ставок податку для сільськогосподарських угідь, нормативну грошову оцінку яких проведено. Ставки встановлюються у розмірі не менше ніж 0,3% та не більше ніж 1% від їх нормативної грошової оцінки. Для сільськогосподарських угідь, розташованих за межами населених пунктів, нормативну грошову оцінку яких не проведено – не менше ніж 0,3% та не більше ніж 5% від нормативної грошової оцінки одиниці площі ріллі в області.

Спрощена система оподаткування представлена єдиним податком IV групи. З 2018 р. коло платників єдиного податку IV групи розширилося через включення до нього фізичних осіб-підприємців, які провадять діяльність виключно у межах фермерського господарства. Базою оподаткування єдиним податком IV групи визначено нормативну грошову оцінку 1 га сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень), а для земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків,

водосховищ) – нормативну грошову оцінку ріллі в області, враховуючи коефіцієнт індексації, визначений станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого ПКУ. Розмір ставок податку з 1 га сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель та їх розташування. Він був переглянутий у бік збільшення у грудні 2016 р.

Таким чином, особливості оподаткування сільськогосподарських підприємств в Україні на сучасному етапі включають декілька ключових аспектів.

По-перше, з 2025 року діє новий порядок розрахунку мінімального податкового зобов'язання (МПЗ) для власників і орендарів сільськогосподарських земель, який базується на ставці 5% від нормативної грошової оцінки землі. У наступні роки цей податок буде збільшуватись за рахунок введення фіксованого коефіцієнта, що збільшує його розмір.

По-друге, сільськогосподарські підприємства можуть застосовувати спеціальні режими оподаткування, зокрема фіксований сільськогосподарський податок для деяких виробників, або загальну систему оподаткування з податком на прибуток підприємств за ставкою 18%.

Також важливим є статус фермерських господарств, які мають право обирати спеціальну групу єдиного податку, зокрема 2-гу групу зі ставкою, що не перевищує 20% мінімальної зарплати, а також сплачувати внески на соціальне страхування. Це створює податкові умови, орієнтовані на спрощення обліку та зменшення податкового навантаження для малих і середніх сільськогосподарських підприємств.

Законодавчі зміни спрямовані на підтримку агросектору, але водночас ставлять завдання для аграріїв щодо оптимізації податкової політики та дотримання нових правил розрахунку податків, що особливо актуально в умовах викликів 2025 року.

1.3. Стан сільськогосподарського виробництва в Україні, його вплив на побудову обліку основних засобів

Стан сільськогосподарського виробництва в Україні характеризується певною стабілізацією після складного періоду, пов'язаного з наслідками повномасштабного вторгнення РФ і економічними викликами. За даними Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», у 2025 році очікується збільшення обсягів валової продукції сільськогосподарства приблизно на 3% порівняно з 2024 роком, що свідчить про поступову адаптацію аграрного сектору до нових умов. Водночас показники виробництва все ще залишаються нижчими за рівень 2021 року, що частково зумовлено обмеженнями та складною ситуацією в країні. [47]

Вплив стану сільськогосподарського виробництва на побудову обліку основних засобів є суттєвим, адже основні засоби в аграрному секторі включають машини, трактори, споруди, техніку, які підлягають постійному оновленню та обліку. Оновлення основних засобів потребує значних інвестицій і державної підтримки — є програми компенсації вартості сільськогосподарської техніки та обладнання, що сприяє покращенню технічного стану виробничих потужностей. З іншого боку, у 2019 році спостерігалось збільшення вартості основних виробничих засобів у сільському господарстві, хоча коефіцієнт їх оновлення за певний період знижувався, що потребує уважного управління та планування обліку для забезпечення ефективності використання. [48]

Особливості бухгалтерського обліку основних засобів у сільському господарстві України визначаються специфікою галузі, зокрема сезонністю виробництва, різноманітністю видів об'єктів обліку (техніка, матеріали, земельні ділянки тощо), а також необхідністю застосування галузевих форм облікових реєстрів і документів. Законодавчо передбачене ведення обліку з урахуванням цих особливостей, що впливає на точність і своєчасність надання фінансової звітності. Таким чином, стан сільськогосподарського

виробництва, що наразі характеризується стабілізацією і певним відновленням, безпосередньо впливає на методологію та організацію обліку основних засобів у цій галузі. Підприємства агросектора повинні враховувати специфіку оновлення техніки, сезонність діяльності, державну підтримку та нормативні вимоги для формування достовірної і повної облікової інформації.

Протягом 2023–2025 років сільськогосподарське виробництво в Україні зазнавало значних коливань через економічні та геополітичні виклики. У 2023 році обсяги агровиробництва були знижені через вплив війни, а станом на 2024 рік ситуація залишалася складною, що вплинуло на зменшення сукупного виробництва. За даними на 2025 рік, обсяги виробництва агропродукції в Україні прогноуються зростати на 3% порівняно з 2024 роком, однак цей показник все ще на 2,6% нижчий за рівень 2023 року та на 19,1% нижчий за довоєнний 2021 рік. За цей період покращення спостерігається у рослинництві, зокрема в олійних культурах і кукурудзі, тоді як у тваринництві фіксуються змішані результати з певним спадом у виробництві яловичини та вовни. Загалом у 2025 році очікується поступова стабілізація та адаптація виробників з урахуванням підтримки держави і міжнародних програм [47].

Ці ключові статистичні дані є важливою основою для розуміння викликів і перспектив сільськогосподарського виробництва в Україні, а також для формування належного бухгалтерського обліку основних засобів в агросекторі, який відображає реальний стан технічного оснащення та потреби галузі.

У рослинництві очікується збільшення валової продукції на 3,4%. Це зумовлено розширенням посівних площ під олійні культури, підвищенням урожайності кукурудзи та потенційним покращенням агротехнологій. Однак науковці попереджають, що несприятливі погодні умови під час

вегетаційного періоду можуть призвести до зниження врожайності окремих культур, зокрема ріпаку та жита.

У тваринництві прогнозується збільшення обсягів виробництва на 1,5%. Найбільший приріст очікується у вирощуванні птиці (+5,5%) та свиней (+4,6%). Однак у виробництві яловичини та вовни спостерігатиметься значний спад – на 12% та 29,3% відповідно.

Серйозними проблемами, які продовжують впливати на розвиток сільського господарства в сучасних умовах є:

- Негативний вплив кліматичних змін, особливо під час вегетації.
- Дефіцит кадрів через мобілізацію технічних спеціалістів.
- Руйнування інфраструктури в регіонах, які зазнали окупації або знаходяться поблизу зони бойових дій.
- Відсутність інвестицій та фінансових ресурсів.
- Зростання витрат на логістику та обмеження експортних можливостей.
- Спад виробництва в господарствах населення, де обсяги валової продукції скоротилися на понад 18%.
- Шляхи подолання кризи.

Для забезпечення розвитку аграрного сектору пропонується низка заходів . [53]

- Мінімізація впливу основних викликів, зокрема через підтримку агровиробників.
- Відновлення сільськогосподарських угідь, які були заміновані або забруднені.
- Розширення посівних площ у регіонах, які не зазнали прямого воєнного впливу.
- Збільшення поголів'я тварин та птиці на спеціалізованих підприємствах.

- Підтримка фермерських господарств, особливо сімейного типу, як найстійкішої форми господарювання.

Подальший розвиток аграрного сектору залежатиме від багатьох факторів, зокрема від настання миру, ефективності державної політики, адаптації виробників до нових умов та впровадження інноваційних технологій. Для стабілізації і розвитку сільськогосподарського виробництва важливими є не лише економічні й технологічні аспекти, а й підвищення якості обліку і контролю за основними засобами, що дасть змогу ефективніше управляти ресурсами і планувати їх відтворення.

РОЗДІЛ 2
ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ РУХУ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ XXXXXXXXXXXXXXXX

2.1 Економіко-організаційна характеристика XXXXxxXxxxxxx та аналітична оцінка стану основних засобів

Ринок сільського господарства України є пріоритетним у розвитку економіки, становить найбільшу частку в експорті країни, а також має найбільший приріст порівняно з іншими галузями. Для вдосконалення діяльності ринку та створення потужного агропромислового комплексу, який продукує готову експортовану продукцію слід підтримувати розвиток малих та середніх сільськогосподарських підприємств, використовувати програмний метод в аграрній політиці, здійснювати впровадження іноземного досвіду розбудови інноваційного ринку сільського господарства, раціонально використовувати земельні ресурси. Перелічені вище кроки забезпечать формування конкурентоспроможної сільськогосподарської галузі України.

Сільськогосподарський виробничий кооператив «XXXXxx» створений 29.03.2000 р. з метою залучення на умовах оренди земельних та майнових паїв громадян для організації вирощування сільськогосподарської продукції та її переробки на приватній основі, а також з метою задоволення потреб підприємств, установ, організацій та населення у сільськогосподарських товарах та послугах з високими споживчими якостями та технічним рівнем, отримання прибутку на законних засадах. Юридична адреса 45623, Волинська обл., Луцький район, село Забороль, вулиця Володимирська, будинок 33.

XXXXxxXxxxxxx займається вирощуванням та подальшою реалізацією сільськогосподарської продукції рослинництва і тваринництва, зокрема

м'ясним та молочним скотарством, надає послуги організаціям та населенню по обробці землі.

XXXXxxHxxxxxx є юридичною особою, джерелами формування майна якого є:

- грошові та майнові внески власника;
- залучені майнові паї членів XXXXxxHxxxxxx;
- доходи, одержані від реалізації продукції, робіт, а також від інших видів господарської діяльності;
- доходи від цінних паперів;
- кредити банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення та дотації з бюджетів;
- надходження від роздержавлення і приватизації власності;
- придбання майна іншого підприємства, організації;
- інші джерела не заборонені законодавчими актами України.

Продукція на такому підприємстві виробляється його трудовим колективом. Водночас для забезпечення окремих ділянок роботи можливий найм робочої сили на контрактній або іншій основі.

XXXXxxHxxxxxx самостійно планує свою діяльність і визначає перспективи розвитку, виходячи з попиту на вироблювану продукцію, роботи, послуги та необхідності забезпечення виробничого та соціального розвитку, підвищення доходів.

Господарські процеси у XXXXxxHxxxxxx регулюються і контролюються державою через створення правового забезпечення та регулювання бухгалтерським обліком.

Досліджуване господарство самостійно визначає організаційну форму бухгалтерської роботи, форми і методи обліку, розробляє систему внутрішньовиробничого обліку, звітності та контролю господарських операцій. Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку несе керівник підприємства. Облік на підприємстві здійснюється бухгалтерською

службою. Головний бухгалтер приймається дирекцією підприємства і несе особисту відповідальність за організацію обліку. Обов'язки головного бухгалтера визначаються посадовими інструкціями, розробленими відповідно до вимог п.7 ст.8 Закону № 966.

Склад бухгалтерії визначається штатним розкладом підприємства в кількості 4-х чоловік під керівництвом головного бухгалтера. Обов'язки кожного працівника бухгалтерії регламентуються відповідними посадовими інструкціями згідно вимог Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників, який затверджено наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 16.02.1998р. №24.

Основними завданнями організації обліку у XXXXxxXxxxxxx, є:

- своєчасне, повне, достовірне відображення всіх факторів господарської діяльності підприємства;
- обробка даних за допомогою відповідних процедур та способів у відповідності до вихідної інформації;
- складання фінансової звітності на підставі обробленої інформації та поданої її користувачам.

Фінансовий стан XXXXxxXxxxxxx виражається у співвідношенні структур його активів і пасивів. Чим вищі показники виробництва і реалізації продукції, чим нижча собівартість, краща рентабельність і більші прибутки, тим кращий фінансовий стан підприємства.

Згідно таблиці 2.1, (додаток В) найбільшу частку в складі активів у 2024 році склали запаси – 49,44% та основні засоби - 25,56%. Найменше в структурі активів - інших фінансових інвестицій – 0,01% та незавершених капітальних інвестицій 0,02%. В складі пасивів найбільшу частку складають нерозподілені прибутки - 65,22%, найменшу – поточна кредиторська заборгованість – 0,88%.

Для оцінки показників майнового стану проаналізуємо розрахункові дані таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка показників майнового стану XXXXxxXxxxxxx

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				2023/2022	2024/2023	2024/2022
1. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	0,37	0,34	0,26	-0,03	-0,08	-0,11
2. Коефіцієнт зносу основних засобів	0,36	0,39	0,50	0,03	0,10	0,14
3. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,64	0,61	0,50	-0,03	-0,10	-0,14
4. Коефіцієнт вводу основних засобів	0,14	0,22	0,03	0,07	-0,18	-0,11
5. Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,01	0,02	0,00	0,01	-0,02	-0,01

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів зменшився на 0,11 протягом 2022-2024 рр., це вказує на повнішу реалізацію потужності підприємства. Коефіцієнт зносу має тенденцію зростати, та збільшився на 0,14. Збільшення коефіцієнту зносу в динаміці є негативною тенденцією. Прийнято вважати, що значення коефіцієнту зносу більше за 50% є не бажаним. Коефіцієнт придатності взаємообернений коефіцієнту зносу тож зменшився на 0,14. Коефіцієнт вводу зменшився на 0,11 протягом трьох років, це означає, що на підприємство стало менше надходити нових засобів.

Таблиця 2.3

Дані для аналізу технологічної структури основних засобів

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				2023/2022	2024/2023	2024/2022
1. Будівлі, споруди та передавальні пристрої	15285	18687	19353	3402	666	4068
2. Машини та обладнання	51713	69378	71288	17665	1910	19575
3. Транспортні засоби	29877	32775	34411	2898	1636	4534
4. Інструменти, прилади, інвентар	335	422	520	87	98	185
5. Малоцінні необоротні матеріальні активи	217	232	233	15	1	16
6. Земельні ділянки	109	109	109	0	0	0
Всього	97536	121603	125914	24067	4311	28378

Для аналізу стану та використання основних засобів варто дослідити їх технологічну структуру (табл 2.3). Із даних таблиці можна зазначити, що вродовж 2022-2024 років основні фонди збільшились на 28378 тис.грн. Найбільшу питому частку у структурі основних засобів складають машини та обладнання, станом на 2024 рік вони становлять 71288 тис.грн, що на 19575 тис.грн більше ніж в 2022 році. Земельні ділянки у власності підприємства становили 109 тис.грн вродовж трьох років. Значне зростання основних фондів свідчить про їх ефективне використання.

Для детальнішого аналізу розглянемо динаміку стану та руху основних засобів XXXXxxXxxxxxx (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Динаміка показників стану та руху основних засобів XXXXxxXxxxxxx за 2022-2024 роки

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				2023/2022	2024/2023	2024/2022
1. Первісна вартість основних засобів, тис. грн	97536	121603	125914	24067	4311	28378
2. Знос основних засобів, тис. грн	34908	47626	62525	12718	14899	27617
3. Залишкова вартість основних засобів, тис. грн	62628	73977	63389	11349	-10588	761
4. Надійшло за рік, тис. грн	13846	26225	4311	12379	-21914	-9535
5. Вибуло за рік, тис. грн	739	2158	0	1419	-2158	-739
6. Коефіцієнт зносу, %	35,79	39,17	49,66	3,38	10,49	13,87
7. Коефіцієнт придатності, %	64,21	60,83	50,34	-3,38	-10,49	-13,87
8. Коефіцієнт вводу, %	22,11	35,45	6,80	13,34	-28,65	-15,31
9. Коефіцієнт вибуття, %	0,76	1,77	0,00	1,02	-1,77	-0,76
10. Коефіцієнт приросту, %	13,44	19,79	3,42	6,35	-16,37	-10,01

Розрахунки показали, що у період 2022-2024 року первісна вартість основних засобів збільшилась на 28378 тис.грн. У 2023 році порівняно з 2022 надходжень стало на 12379 тис.грн більше, а з 2023 по 2024 рік вони

зменшились на 21914 тис.грн. Внаслідок цього, залишкова вартість станом на 2024 рік порівняно з попереднім зменшилась на 10588 тис.грн. Тенденція до зменшення свідчить про ріст зносу основних засобів. Таким чином, коефіцієнт зносу зріс на 13,87% протягом трьох років і відповідно коефіцієнт придатності зменшився.

Дослідивши показники руху, варто зазначити, що коефіцієнт вводу зріс у 2023 році на 13,34%, та зменшився у 2024 – на 28,65%. Коефіцієнт вибуття зріс на 1,02% в перші два роки, а в 2024 – за рік основні фонди не вибували. Коефіцієнт придатності вказує на те, що в 2024 році лише 50,34% матеріальних активів придатні для експлуатації. Отже, варто звернути увагу на оновлення основних засобів, продовжити модернізацію та введення нових технічних засобів для кращого функціонування підприємства.

Для аналізу ефективності використання основних засобів потрібно розрахувати показники фондомісткості та фондovіддачі, а також для подальшого планування технологічної політики корпоративу варто дослідити вплив факторів на зміну фондovіддачі та обсягу товарної продукції.

Таблиця 2.5

Динаміка показників забезпеченості підприємства основними засобами та ефективності їх використання XXXXxxXxxxxxxx

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				2023/2022	2024/2023	2024/2022
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн	105545	149470	136295	43925,00	-13175,00	30750,00
2. Вартість основних засобів (залишкова), тис. грн	62628	73977	63389	11349,00	-10588,00	761,00
В т.ч. машини та обладнання, інструменти тис. грн	32378	42709	35034	10331,00	-7675,00	2656,00
3. Питома вага активної частини основних засобів	51,70	57,73	55,27	6,03	-2,46	3,57
4. Фондомісткість активної частини основних засобів, грн/грн	0,31	0,29	0,26	-0,02	-0,03	-0,05
5. Фондомісткість, грн/грн	0,59	0,49	0,47	-0,10	-0,03	-0,13

6. Фондоозброєність, тис. грн/особа	406,68	480,37	411,62	73,69	-68,75	4,94
7. Фондовіддача активної частини основних засобів, грн/грн	3,26	3,50	3,89	0,24	0,39	0,63
8. Фондовіддача, грн/грн	1,69	2,02	2,15	0,34	0,13	0,46
9. Зміна фондівіддачі основних засобів, грн у тому числі за рахунок зміни:	x	x	x	0,34	0,13	0,46
а) питомої ваги активної частини основних засобів	x	x	x	0,19	-0,09	0,11
б) фондівіддачі активної частини основних засобів	x	x	x	0,15	0,22	0,35

Із таблиці 2.5 видно, що обсяг товарної продукції зріс на 43925 тис.грн протягом 2022-2023 рр. та зменшився на 13175 тис.грн в 2024 році. Вартість основних засобів також зростала в 2023 році на 11349 тис.грн, та зменшилась на 10588 тис.грн в 2024 році. Аналогічно з питомою вагою активної частини основних фондів. Фондомісткість протягом досліджуваного періоду зменшилась на 0,13 грн/грн, а фондівіддача зросла на 0,46 грн/грн за рахунок зменшення основних засобів. Це позитивна тенденція, яка означає більш ефективне використання обладнання. Однак, як значний недолік слід відзначити зменшення фондоозброєності у 2024 році порівняно з 2023 на 68,75 грн/особу.

Збільшення фондівіддачі на 0,34 грн в 2023 році здійснене за рахунок росту питомої ваги активної частини - відбулась зміна на 0,19 грн та фондівіддачі - на 0,15 грн. Фондовіддача зросла на 2,02 грн в 2024 році через питому вагу активної частини на 0,09 грн та фондівіддачу активної частини - на 0,22 грн.

В результаті проведених розрахунків ми бачимо, що зміна обсягу товарної продукції на 43925 грн в 2023 році спричинена через дію трьох показників: середньорічної вартості основних засобів – обсяг виріс на 10242 грн, питомої ваги активної частини – на 13360 грн, та фондівіддачі активної частини – на 20323 грн.

Таблиця 2.6

Розрахунок впливу зміни основних засобів та їх використання на зміну
обсягу товарної продукції (товарообороту)

Показники	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Відхилення		
				2023/ 2022	2024/ 2023	2024/ 2022
1. Обсяг товарної продукції, тис. грн	105545	149470	136295	43925	-13175	30750
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн	61501	68303	68683	6802	380	7182
2. Питома вага активної частини основних засобів	51,70	57,73	55,27	6,03	-2,46	3,57
3. Фондовіддача активної частини основних засобів, грн/грн	3,26	3,50	3,89	0,24	0,39	0,63
9. Зміна обсягу товарної продукції, тис. грн						
у тому числі за рахунок зміни:	X	X	X	43925	-13175	30750
а) середньорічної вартості основних засобів	X	X	X	10242	-10693	10215
б) питомої ваги активної частини основних засобів	X	X	X	13360	-6093	7993
в) фондовіддачі активної частини основних засобів	X	X	X	20323	3611	12542

У 2024 році зменшення обсягу товарної продукції зумовлене впливом вартості основних засобів, через що обсяг знизився на 10693 тис.грн та питомої ваги активної частини – на 6093 тис.грн, а також внаслідок росту фондовіддачі збільшився на 3611 тис.грн.

2.2 Аналітичний та синтетичний облік наявності і руху основних засобів на підприємстві

Аналітичний облік є основною моделлю обліку основних засобів, оскільки у повсякденній роботі доводиться мати справу з окремими об'єктами щодо: оприбуткування, списання, переміщення, реалізації, а також

нарахування амортизації, проведення капітального і поточного ремонту тощо

Аналітичний облік основних засобів відображає технічну і економічну характеристику об'єкту, його місцезнаходження, первісну оцінку і переоцінку (індексацію) по відновлювальній вартості, а також норму амортизаційних відрахувань (норму зносу). У аналітичному обліку відображають всі зміни, що відбулися за час експлуатації основних засобів. Аналітичний облік ведеться за місцями, де знаходяться основні засоби, за нормами і напрямками нарахування амортизації [50].

Облік будь-якого об'єкта на підприємстві починається з його придбання. Тому в першу чергу розглянемо акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (форма № ОЗ-1). Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів застосовується для оформлення зарахування до складу основних засобів окремих новопроданих об'єктів, для обліку введення їх до експлуатації, для оформлення внутрішнього переміщення основних засобів з одного цеху (відділу, дільниці) до іншого, для оформлення передачі основних засобів зі складу (із запасу) в експлуатацію, а також для виключення їх зі складу основних засобів при передачі іншому підприємству (організації) [43].

Приймання завершених робіт з ремонту та поліпшення основних засобів (модернізація, добудування, реконструкція тощо) оформлюється актом приймання-здавання відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів. Типові форми № ОЗ-3 «Акт на списання основних засобів» і № ОЗ-4 «Акт на списання автотранспортних засобів» на ХХХХххХххххххх застосовуються для оформлення вибуття окремих об'єктів основних засобів при повній або частковій їх ліквідації [2].

На кожен об'єкт основних засобів відкривається інвентарна картка обліку основних засобів (в бухгалтерії) за формою ОЗ-6 на підставі Акту приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів, технічної

та іншої документації. Інвентарну картку застосовують для обліку всіх видів основних засобів, а також для групового обліку однотипних об'єктів основних засобів, що надійшли в експлуатацію в одному календарному місяці та мають одне й те саме виробничо-господарське призначення, технічну характеристику й вартість. Всі зміни, що відбуваються з основними засобами, обов'язково реєструються в інвентарній карті. Підставою для відміток про вибуття об'єктів основних засобів, при переданні їх іншому підприємству (організації), а також про переміщення всередині підприємства служить «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів» (форма № ОЗ-1); при списанні об'єкта основних засобів внаслідок старіння та зносу – «Акт на списання основних засобів» (форма № ОЗ-3).

Після заповнення інвентарну картку основних засобів необхідно зареєструвати в Описі інвентарних карток з обліку основних засобів (форма № ОЗ-7). Опис в одному примірнику складає бухгалтерія підприємства за кожною класифікаційною групою (видом) основних засобів з метою контролю за збереженням карток. Вибуття об'єкта основних засобів зазначають в інвентарній картці основних засобів, яку вилучають із картотеки діючих об'єктів. Цю інформацію обов'язково відображають у графі «Відмітка про вибуття» форми № ОЗ-7.

При документальному оформленні господарських операцій (рис. 2.1) і пов'язаних з ними змін на підприємстві відбувається рух облікової інформації між первинною документацією, регістрами синтетичного і аналітичного обліків і звітністю.

Цифри відповідають порядковому номеру операції з основними засобами.

“1” – Акт приймання-передачі основних засобів після затвердження передається до бухгалтерії, де зберігається протягом терміну експлуатації і одного місяця після списання з балансу за умови, якщо за цей термін проведено документальну ревізію.

“2” – Один примірник акту ОЗ-1 передається до бухгалтерії, де на його підставі здійснюється запис в інвентарній картці та інвентарному списку.

“3” – Заповнені інвентарні картки реєструються в описі ОЗ-7.

“4” – За даними інвентарних карток, а також за даними форм розрахунку амортизації в кінці місяця заповнюються картки обліку основних засобів.

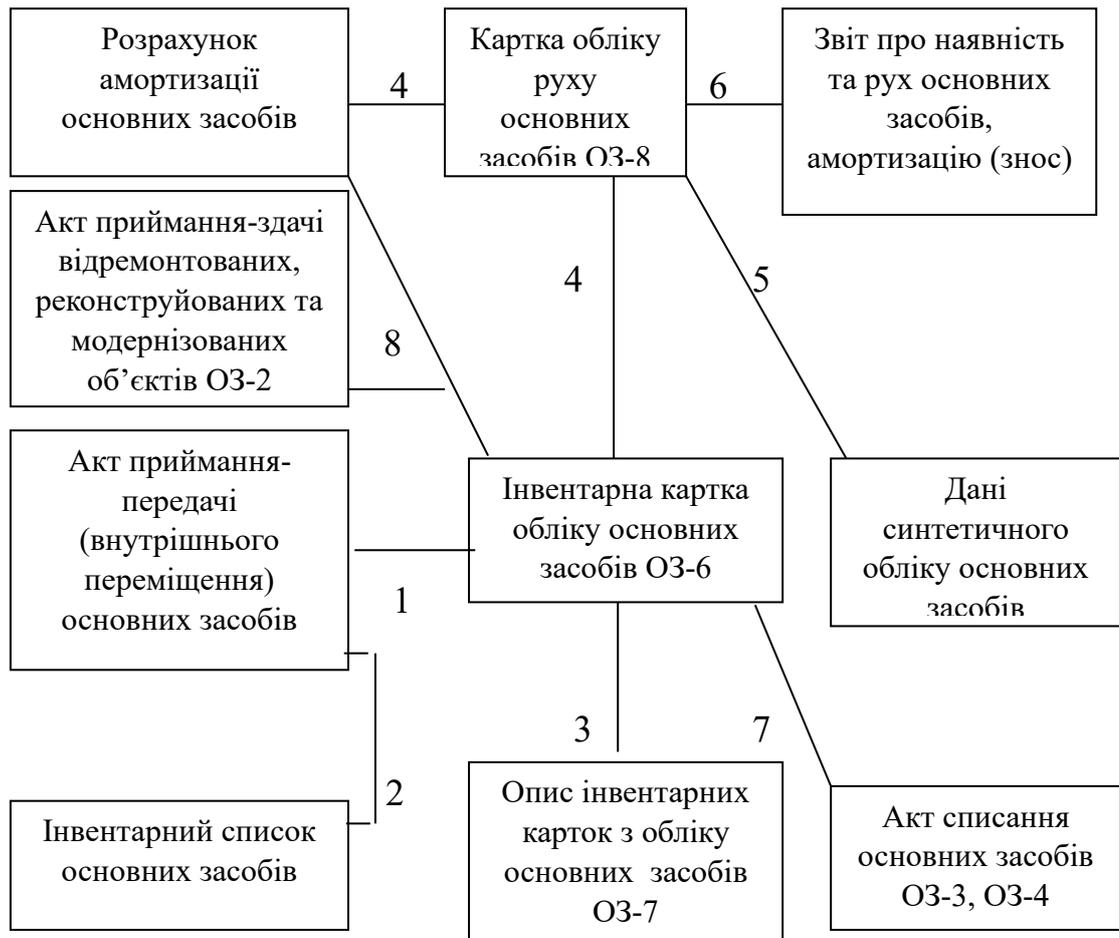

Рис. 2.1. Документальне оформлення обліку основних засобів

“5” – Інвентарні картки, а також картки обліку руху основних засобів звіряються з даними синтетичного обліку.

“6” – В кінці звітного року за даними карток обліку руху основних засобів та за даними синтетичного обліку заповнюються дані звітності щодо основних засобів.

“7” – Після ліквідації основних засобів і складання актів на їх списання перший примірник акту передається до бухгалтерії, де на його підставі робиться запис до інвентарного списку основних засобів, також вилучається відповідна інвентарна картка, що відображається в описі інвентарних карток з обліку основних засобів. Другий примірник акту залишається у матеріально-відповідальній особи. Вилучена картка зберігається в бухгалтерії протягом встановленого періоду.

“8” – Акт форми ОЗ-2, підписаний матеріально-відповідальною особою, яка приймає основні засоби, та представником відділу чи підприємства, де здійснювався ремонт, передається до бухгалтерії. В бухгалтерії на підставі акту здійснюється запис до форми ОЗ-6 та вносяться зміни до форми ОЗ-14 (ОЗ-15, ОЗ-16) щодо збільшення балансової вартості основних засобів на суму витрат, пов'язаних із завершенням модернізації, реконструкції тощо.

Отже, із усього вище сказаного слід відмітити, що правильно побудований первинний облік є невід'ємною частиною у веденні загалом обліку основних засобів, оскільки саме первинні документи є джерелом формування господарської операції, що відбувається на підприємстві. Тому правильність та достовірність складання і оформлення первинних документів з обліку основних засобів відіграють важливу роль у бухгалтерському обліку підприємства в цілому.

Облік основних засобів повинен бути організований на всіх етапах їх руху, який відбувається шляхом придбання та вибуття основних засобів.

Порядок відображення надходження основних засобів у бухгалтерському обліку та формування їх первісної вартості залежить від того, яким чином і на яких умовах вони придбані. Застосування різних видів вартості при оцінці основних засобів, що надходять на підприємство, зумовлено можливими різноманітними шляхами надходження основних засобів.

На підприємство основні засоби можуть надходити внаслідок: купівлі у інших підприємств; внеску до статутного капіталу засновників підприємства; власного виготовлення; обміну на інший актив; безоплатного отримання (Таблиця 2.7, додаток Д).

Вибуття основних засобів може відбуватися такими шляхами : реалізація, ліквідація, безоплатна передача основних засобів іншим підприємствам, внесок до статутного капіталу інших підприємств, списання нестачі або псування основних засобів [2].

Вибуття основних засобів відображається бухгалтерськими проведеннями наведеними у таблиці 2.8, додаток Е.

На підприємстві ефективно здійснюється організація фінансового, податкового та управлінського обліку, цьому сприяє висока кваліфікація персоналу та чіткий розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерської служби.

Відповідальність за ведення фінансового обліку на ХХХХххХххххххх несе головний бухгалтер підприємства. В його обов'язки входить складання достовірної фінансової звітності на підставі первинних документів і бухгалтерських записів та надання її у встановлені терміни відповідним органам. Загальну відповідальність за ведення податкового обліку на ХХХХххХххххххх покладено на головного бухгалтера. Ведення реєстрів отриманих і виданих податкових накладних, а також заповнення декларації по ПДВ здійснює старший бухгалтер розрахункової групи. Управлінський облік на ХХХХххХххххххх організований за центрами відповідальності. Форми реєстрів аналітичного обліку та внутрішніх звітів про результати роботи розроблені підприємством самостійно. Всі відомості, що містяться в них становлять комерційну таємницю. З метою досконалої організації управлінського обліку на підприємстві розроблений робочий план рахунків аналітичного обліку.

Інформація щодо основних засобів , яка подається у фінансовій звітності

відображена у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Інформація, щодо основних засобів, яка подається у фінансовій звітності

Форма звітності	Інформація подана у фінансовій звітності
1	2
Форма № 1 – Баланс	залишкова вартість ОЗ первісна вартість ОЗ знос ОЗ
Форма № 2 – Звіт про фінансові результати	Розділ II. Елементи операційних витрат амортизація
Форма № 3 – Звіт про рух грошових коштів	Рух коштів в результаті інвестиційної діяльності: реалізація необоротних активів придбання необоротних активів
Форма № 4 – Звіт про власний капітал	Переоцінка активів: дооцінка ОЗ уцінка ОЗ
Форма № 5 – Примітки до річної фінансової звітності	Розділ II. Основні засоби – наведені всі групи ОЗ, а також надана така інформація, щодо них: – залишок на поч. року; – надійшло за рік; – переоцінка; – вибуло за рік; – нараховано амортизації за рік; – втрати від зменшення корисності; – залишок на кін. Року; – одержані ОЗ за фінансовою орендою; – передані ОЗ в оперативну оренду.

Оскільки ринкова система управління потребує більш оперативної та комплексної інформації щодо основних засобів, то облік має бути побудований таким чином, щоб з нього можна було отримати не тільки звітні дані, а й іншу інформацію, в якій виникає потреба.

2.3 Оподаткування операцій з основними засобами, облік податкової амортизації

Оподаткування операцій з основними засобами та облік податкової амортизації в XXXXxxXxxxxxx мають низку специфічних особливостей, важливих для сільськогосподарських підприємств.

Операції пов'язані з придбанням і вибуттям основних засобів можуть впливати на формування податку на додану вартість. При придбанні основних засобів платники ПДВ включають суми ПДВ до податкового кредиту, якщо основні засоби є виробничі та накладається зареєстрована в ЄРПН. Первісна вартість формується з договірної вартості (без ПДВ), транспортних витрат, монтажу, ввізного мита та інших платежів; для невиробничих основних засобів нараховуються «умовні» податкові зобов'язання з ПДВ (п. 198.5 ПКУ), які додаються до вартості [34].

Щодо операцій з імпорту основних засобів, то сплачується ПДВ на митниці (20% від митної вартості плюс мито), яке зараховується до кредиту; мито включається до первісної вартості основних засобів.

При спрощеній системі оподаткування ПДВ не відшкодовується, тому входить до вартості основних засобів, а амортизація можлива при переході на загальну систему. Вартісний критерій таких засобів: від 20 000 грн – основні засоби, до 20 000 грн – малоцінні необоротні матеріальні активи, що списуються негайно.

При продажу основних засобів, оподатковується прибуток (доходи мінус витрати), де витрати це залишкова вартість з урахуванням амортизації. ПДВ нараховується на договірну вартість продажу (20% для виробничих основних засобів); для невиробничих основних засобів також ПДВ, але без кредиту при подальшому придбанні. Податковий прибуток розраховується як різниця між ціною продажу та сумою амортизації плюс витрати на реалізацію і формує коригування до оподаткування (ст. 138 ПКУ). При продажу

основних засобів закривається залишкова вартість, нараховується ПДВ-зобов'язання. (таблиця 2.9).

При спрощеній системі розраховується єдиний податок на дохід від продажу без ПДВ; для 3-ї групи — 3-5% доходу.

Таблиця 2.9

Особливості оподаткування операцій з основними засобами

Операція	ПДВ	Податок на прибуток	Податковий кредит/зобов'язання
Придбання виробничих ОЗ	Включається до кредиту	Входить до вартості амортизації	Так, за РК
Придбання невиробничих ОЗ	Умовні зобов'язання	Додається до вартості	Ні
Продаж ОЗ	20% від вартості	Прибуток = ціна - залишок	Зобов'язання нараховуються

Ці особливості вимагають узгодження бухобліку з податковим для уникнення штрафів та оптимізації витрат.

Щодо операцій з переоцінки основних засобів, то вони можуть мати такі податкові наслідки. Переоцінка основних засобів призводить до податкових різниць: збільшення балансової вартості формує додатну різницю до прибутку (пп. 138.1 ПКУ), зменшення - від'ємна. Амортизація розраховується від нової вартості з переглянутим строком корисного використання; для невиробничих основних засобів можливе нарахування «умовних» ПДВ-зобов'язань. У 2025 році переоцінка актуальна для модернізації чи інфляційних коригувань, з обов'язковим відображенням у декларації з податку на прибуток [34].

Особливістю оподаткування операцій з основними засобами є те, що амортизація основних засобів у податковому обліку регулюється Податковим кодексом України (ПКУ), зокрема підпунктом 138.3.3. Мінімальні строки

корисного використання для основних засобів визначаються законодавством і повинні враховуватися при розрахунку податкової амортизації. Наприклад, мінімальний строк для машин і обладнання становить 5 років, для будівель – 20 років, для багаторічних насаджень – 10 років. Якщо у бухгалтерському обліку строк амортизації менший, ніж податковий мінімум, то для податкових цілей використовується податковий строк. Якщо ж бухгалтерський строк рівний або більший, застосовується саме бухгалтерський строк.

Ще однією особливістю, яка впливає на побудову податкового обліку основних засобів є те, що з 2020 року підвищено межу для малоцінних необоротних матеріальних активів (МНМА) до 20000,00 грн, що дозволяє відносити на витрати одразу об'єкти вартістю до цієї суми. Для новопридбаних основних засобів також можливо застосовувати прискорену амортизацію за спеціальними нормами, які регламентують строки та порядок нарахування. Дозволена можливість призупинення амортизації під час модернізації чи консервації основних засобів. Окрім традиційного рівномірного методу, дозволений застосунок виробничого методу амортизації, який залежить від фактичного використання об'єкта, наприклад, пробігу автомобіля.

Податковий облік операцій з основними засобами передбачає також проведення інвентаризації і ведення облікової політики, що узгоджується з податковим законодавством для уникнення податкових різниць. XXXXxxXxxxxxx повинен враховувати, що амортизація є витратами, які зменшують оподатковуваний прибуток, тому точність обліку амортизації впливає на податкове навантаження. Основні методи амортизації відображені у таблиці 2.10.

Підприємства обирають метод в обліковій політиці. Точний вибір впливає на податкові різниці та об'єкт оподаткування податком на прибуток.

Таким чином, ефективне управління та облік податкової амортизації

Таблиця 2.10

Узагальнення інформації про бухгалтерські методи амортизації
основних засобів

Метод амортизації	Опис, формула	Порівняння з іншими методами	
		Недоліки	Переваги
Прямолінійний	Сума амортизації визначається шляхом ділення вартості, що амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів	Не враховуються особливості морального зносу	Простота розрахунку, прогнозованість суми накопиченого зносу
Зменшення залишкової вартості	Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості на початок року і річної норми амортизації у відсотках	Складність розрахунку; ліквідаційна вартість основних засобів не може бути нульовою	Швидке нагромадження зносу в перших періодах використання основних засобів
Прискореного зменшення залишкової вартості	Річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості на початок року і подвоєної норми амортизації	Нерівномірний розподіл сум амортизації між періодами використання	Враховуються особливості морального зносу
Кумулятивний	Річна сума амортизації визначається як добуток вартості, що амортизується, і кумулятивного коефіцієнта	Складний для практичного застосування	Прогнозованість і плановість накопичення сум зносу
Виробничий	Місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного обсягу продукції (робіт, послуг) і виробничої ставки амортизації	Непрогнозованість амортизації, складність у плануванні	Дозволяє визначити конкретну участь основних засобів у виробництві та чітко перенести частину їх вартості на собівартість виробленої продукції

*сформовано автором

основних засобів має важливе значення і для XXXXxxXxxxxxx і для всіх сільськогосподарських підприємств як з точки зору податкової оптимізації, так і для формування достовірної фінансової інформації, що впливає на інвестиційні рішення і фінансовий стан господарства.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

3.1. Удосконалення обліку і оподаткування основних засобів

Організація ведення обліку на підприємстві є надважливим процесом, від якого залежить швидкість та ефективність досягнення поставленої мети. Під час пошуку шляхів удосконалення обліку та оподаткування, доцільно розглянути процес заміни основних засобів на підприємстві. Оскільки кожен об'єкт основного засобу має властивість морально зношуватись, то при їх заміні фахівці підприємства витрачають досить багато часу та ресурсів на пошук нових або аналогічних об'єктів основних засобів.

Збільшуючи обсяги основних засобів, підприємство збільшує витрати, до яких відноситься сплата податку. Багато підприємств не звертає увагу на податкові витрати, що в результаті призводить до зменшення прибутку підприємства. Для того, щоб зменшити витрати на податки, підприємству необхідно розробити та ввести систему дій для зниження податкового тягаря, а саме – впровадити податкове планування. Мінімізацію збитків можна досягнути за допомогою оптимізації або мінімізації податків. Податкова оптимізація – зменшення розміру податкового зобов'язання шляхом ціленаправлених правомірних дій платника податку, що включають в себе повне використання всіх наданих законодавством пільг, податкових звільнень та інших законних переваг [33]. Основною метою податкової оптимізації є зниження податкових витрат за допомогою своєчасної сплати податків та коректного їхнього нарахування. Мінімізація податків є системою організаційних заходів платника податків, спрямованих на збільшення грошових потоків суб'єкта господарювання, підвищення фінансових результатів за умов економії податкових витрат, що припускає мінімізацію

податкових виплат не лише в короткостроковому, але й у довгостроковому періоді [42]. Тобто мінімізація податків зорієнтована не на зменшення нарахувань податків, а на збільшення отримання прибутку. З дослідження О. В. Шкарупи, можна зробити висновок, що у сучасних умовах система оподаткування фізичних та юридичних осіб в Україні має ряд суттєвих недоліків: слабка соціальна спрямованість податку на доходи громадян, існуюча спрощена система оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб, надмірність податкового тягаря тощо. Крім цього, постійні зміни податкового законодавства перешкоджають стабільному функціонуванню податкової системи [13]. Тому доцільно зосередитися не на пошуку збільшення грошових потоків, використовуючи різні дозволені законодавством способи, а на більш надійному способі збереження грошових коштів у довгостроковому періоді - плануванню витрат на податки.

Надання правильної структурованої інформації дозволить оптимізувати процес обліку при надходженні основних засобів, даючи змогу не тільки знизити ризики допущення помилки персоналом підприємства, а й розрахувати майбутні податкові відрахування. Базуючись на вищесказаному, пропонується введення плану податкових відрахувань (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

№ п/п	Дата виплати	Тип податку	Рахунок, субрахунок	Номер акту про введення в експлуатацію	Дата введення ОЗ в експлуатацію	Очікувана ліквідаційна дата	Метод надходження ОЗ	Первісна вартість	Метод амортизаційного нарахування	Амортизаційне нарахування	Дата проведення останнього ремонту, модернізації ОЗ Замінені деталі (за наявності)	Замінені деталі (за наявністю)	Нова очікувана ліквідаційна дата	Очікуване податкове відрахування	Фактичне податкове відрахування
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16

*[13]

Згідно запропонованого плану, підприємство в першу чергу зможуть спостерігати за майбутніми витратами, пов'язаними з податками. Базуючись на цій інформації, підприємство має розпочати пошук зменшення податкових виплат.

Аналіз ефективності використання основних засобів на підприємстві є не менш важливим, ніж розробка нових методів ведення облікової політики. Кожне підприємство час від часу стикається з процесом інвентаризації. Цей процес відзначається не тільки необхідністю працівників підприємств бути вкрай уважними та максимально сконцентрованими, але й відволіканням певної кількості персоналу від свого прямого функціоналу та технологічних процесів. Процес інвентаризації можна оптимізувати, а саме - ввести класову систему оцінки основних засобів. Доцільно згрупувати основні засоби, в залежності від швидкості зносу. В таблиці 3.2 наведені класи, в залежності від швидкості зносу основних засобів та надані відповідні терміни експлуатації основних засобів.

Таблиця 3. 2

Оцінка ступеня фізичного і морального зносу та термін експлуатації

Клас зносу	Термін експлуатації
А	>10 років
В	5-10 років
С	< 5 років

*[13]

Для спрощення визначення класу, доцільно ввести усього три групи, які діятимуть для визначення як фізичного, так і морального зносу:

- 1) До групи А відноситимуться усі основні засоби з терміном повного зносу більше 10 років;
- 2) До групи В - від 5 до 10 років;
- 3) До останньої групи С - швидкозношувані основні засоби з терміном експлуатації не більше 5 років.

Через постійну зміну законів та правил обліку, тема оптимізації організації обліку та оподаткування завжди буде актуальною. Методи вдосконалення організації обліку, оподаткування та аналізу, дозволять покращити виробничий потенціал підприємств та значно збільшити обсяги виробництва. В першу чергу, потребує вдосконалення система управління основними засобами, оскільки саме на ній і базується ефективність ведення господарської діяльності. Збільшення повноти інформації щодо особливостей наявних основних засобів дасть змогу полегшити прийняття рішення щодо заміни або модернізації основних засобів. Класифікація основних засобів за швидкістю зносу прискорить процес інвентаризації та структурує його, тим самим полегшуючи перевірку наявності основних засобів, а запропонована система рейтингу дозволить аналітичному відділу побачити та оцінити величину зносу та залишкову вартість основних засобів, в залежності від строку експлуатації. План податкових відрахувань дозволить підприємству побачити та проконтролювати усі податкові відрахування та можливо розробити систему дій, згідно якій йому вдасться знизити витрати на податки.

3.2 Напрями покращення використання основних засобів

Зростання обсягів виробництва і його ефективність перш за все залежать від технічного рівня і повноти використання засобів праці, тобто діючих основних засобів і виробничих потужностей підприємств. Ці процеси, з одного боку, сприяють постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого, - дають змогу збільшувати обсяг виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, знижувати собівартість виробів за рахунок скорочення питомої амортизації та витрат на

обслуговування виробництва і його управління, підвищувати фондівдачу та прибутковість.

Одним з найважливіших завдань підвищення ефективності використання капітальних вкладень і основних засобів є своєчасне запровадження в експлуатацію нових основних засобів і виробничих потужностей, швидке їх засвоєння. Скорочення строків введення в експлуатацію нового обладнання дозволяє швидше одержати продукцію з технічно більш досконаlih основних засобів, прискорити їхній оборот і тим самим уповільнити настання морального зносу основних фондів підприємств, підвищити ефективність суспільного виробництва в цілому.

Поліпшення використання діючих основних засобів і виробничих потужностей підприємства, у тому числі знову введених в експлуатацію, може бути досягнуте завдяки:

- 1) підвищенню інтенсивності використання виробничих потужностей і повних засобів;
- 2) підвищенню екстенсивності їх навантаження (рис. 3.1).

Кожна з цих груп охоплює конкретні способи і шляхи використання основних фондів і виробничих потужностей підприємства.

Перед підприємствами постають завдання домогтися підвищення використання наявних основних засобів і насамперед їх активної частини, в часі і за потужністю, тобто мова йде про підвищення рівня інтенсивного їх використання. Для вирішення цього завдання та отримання відчутних результатів у діяльності підприємства повинні бути розроблені конкретні засади, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності.

Рис. 3.1. Шляхи підвищення ефективності використання основних фондів

Більш інтенсивне використання виробничих потужностей і основних засобів досягається насамперед за рахунок технічного удосконалювання останніх:

- у верстатах, машинах і агрегатах посилюють найбільш відповідальні деталі і вузли;
- підвищуються основні параметри виробничих процесів (швидкість, тиск, температура);
- механізуються й автоматизуються не тільки основні виробничі процеси та операції, але і допоміжні і транспортні операції, що нерідко стримують нормальний хід виробництва і використання устаткування; застарілі машини модернізуються і замінюються новими, більш досконаліми [25].

Інтенсивність використання виробничих потужностей і основних засобів підвищується також шляхом удосконалювання технологічних процесів; модернізації безперервно-потокowego виробництва на базі оптимальної концентрації виробництва однорідної продукції; вибору сировини, його підготовки до виробництва відповідно до вимог заданої технології і якості продукції, що випускається; ліквідації штурмівщини і забезпечення рівномірної, ритмічної роботи підприємств, цехів і виробничих частин, зведення ряду інших заходів, що дозволяють підвищити швидкість обробки предметів праці і забезпечити збільшення виробництва продукції в одиницю часу, одиницю устаткування або на 1 кв. м виробничої площі.

Пріоритетне значення серед таких заходів повинно бути відведено своєчасній заміні і мобілізації морально застарілого устаткування, організації прискореного введення в експлуатацію придбаної нової техніки; удосконаленню організації матеріально-технічного забезпечення підприємств та технічного обслуговування сучасних систем машин; запровадження прогресивних форм організації виробництва і праці; застосування сучасних ефективних систем матеріального стимулювання робітників та інженерно-технічних працівників; залучення інвестиційних ресурсів вітчизняних і зарубіжних інвесторів для модернізації матеріально-технічної бази підприємств; широке застосування лізингових операцій.

Практична реалізація окреслених заходів на підприємствах позначиться на їх економічній діяльності і сприятиме підвищенню інтенсивності виробництва. Зокрема, складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів. Поряд з тим, поліпшення інтенсивного використання основних засобів підприємства є важливою передумовою збільшення обсягів випуску продукції, яка користується попитом на ринку без додаткових капітальних вкладень, що особливо важливо в умовах

обмеженості інвестиційних ресурсів. Інтенсифікація використання основних засобів підприємств дає змогу значно знизити витрати, пов'язані з моральним зносом машин та устаткування, сприяє прискоренню їх оновлення, що в кінцевому результаті позитивно позначається на фондоозброєності праці працюючих та зростанні їх продуктивності. А в кінцевому підсумку зростає і фондовіддача на підприємствах [30].

У нинішніх умовах господарювання, коли рівень виробництва зменшився до нижньої критичної точки в зв'язку з кризовими явищами, говорити про інтенсифікацію виробничих процесів дуже складно. Проте про прогрес, перспективу розвитку навіть в таких складних умовах необхідно вести мову і відроджувати економіку, її виробництво слід за рахунок найновіших технологій, досягнень науково-технічного прогресу.

Наявний сьогодні науково-виробничий потенціал вимагає майже повної заміни, оскільки коефіцієнт спрацювання досягає 75-80 % від загальної вартості, а в деяких галузях він вже не підлягає відновленню.

У сучасних умовах ринкової економіки слід запровадити і реалізувати такі головні напрямки інтенсифікації відтворення активної частини основних фондів:

- у масштабу держави необхідно розробити довгострокову цільову програму пріоритетного розвитку галузей народного господарства. Визначити терміни поетапного її здійснення і виділити для цього ресурси і кошти;

- програма має передбачати прискорений розвиток машинобудівного комплексу України, оскільки від нього залежить великою мірою розвиток всіх галузей народного господарства і в першу чергу – агропромислового комплексу;

- в першу чергу необхідно впроваджувати наукомісткі виробництва, істотно підвищувати технічно-організаційний рівень та соціально-економічну

ефективність виробництва на підприємствах різних галузей народного господарства, створюючи територіальні виробничі комплекси;

- регіональна політика має бути спрямована на комплексне використання сировинно-ресурсного потенціалу;

- нова техніка і технологія має бути енергозберігаючою і максимально безвідходною;

- інвестиційна політика максимально має бути переорієнтована на технічне переозброєння і реконструкцію діючих виробництв об'єктів; різке збільшення масштабів вилучення з виробництва технічно застарілих і економічно малоефективних машин та устаткування;

- потрібно створити ринковий економічний механізм країни, який би викликав постійну зацікавленість усіх ланок управління виробництвом у здійсненні найбільш ефективних відтворювальних процесів та сприяв прискореному впровадженню нових досягнень науки та техніки;

- в розумних обсягах слід залучати іноземні інвестиції і направляти їх виключно на впровадження нових технологій і найновіших досягнень науки і техніки [9].

Реалізація наведених головних напрямків інтенсифікації відтворювальних процесів вимагає активної інженерно-виробничої діяльності самих підприємств, з одного боку, і підтримки держави в мобілізації і конкретизації значних фінансових ресурсів, з другого боку. Тільки об'єднаними зусиллями держави й товаровиробника успішно можна вирішити ці невідкладні і надзвичайно важливі проблеми в розвитку економіки країни.

Поліпшення екстенсивного використання основних засобів припускає, з одного боку, збільшення часу роботи діючого устаткування в календарний період (протягом зміни, доби, місяця, кварталу, роки) і, з іншого боку, збільшення кількості і питомої ваги діючого устаткування в складі

всього устаткування, наявного на підприємстві й у його виробничій ланці [48].

Збільшення часу роботи устаткування досягається за рахунок:

1) постійної підтримки пропорційності між виробничими потужностями окремих груп устаткування на кожній виробничій ділянці, між цехами підприємства в цілому;

2) поліпшення догляду за основними засобами, дотримання передбаченої технології виробництва, удосконалювання організації виробництва і праці, що сприяє правильній експлуатації устаткування, недопущенню простоїв і аварій, здійсненню своєчасного і якісного ремонту, що скорочує простої устаткування у ремонті й збільшуючого міжремонтний період;

3) проведення заходів, що підвищують питому вагу основних виробничих операцій у витратах робочого часу, скорочення сезонності в роботі підприємств у галузях промисловості, підвищення змінності роботи підприємств.

Поліпшення використання основних засобів і виробничих потужностей залежить значною мірою від кваліфікації кадрів, особливо від майстерності робітників, що обслуговують машини, механізми, агрегати й інші види виробничого устаткування. Творче і сумлінне відношення робітників до праці є важливою умовою поліпшення використання основних засобів.

Будь-який комплекс заходів щодо поліпшення використання основних засобів, розроблюваний у всіх ланках управління промисловістю, повинен передбачати забезпечення росту обсягів виробництва продукції насамперед за рахунок більш повного й ефективного використання внутрішньогосподарських резервів і шляхом більш повного використання машин і устаткування, підвищення коефіцієнта змінності, ліквідації простоїв, скорочення строків освоєння знову введених в дію потужностей, подальшої інтенсифікації виробничих процесів.

Величезне значення в поліпшенні використання основних засобів і виробничих потужностей має матеріальне стимулювання робітників [41].

Розвиток аграрного виробництва потребує наявності та структурної збалансованості матеріально-технічної бази, яка б відповідала світовим стандартам і сучасним вимогам щодо новітніх технологій. Зростання рівня капіталозабезпеченості сільського господарства, відповідність складу основних засобів кращим світовим зразкам, розвиток на інноваційній основі техніко-технологічного потенціалу сільськогосподарського виробництва є першочерговими стратегічними завданнями.

Основна проблема полягає в тому, що наявних обсягів інвестування недостатньо для забезпечення необхідної моделі відтворення галузевих основних виробничих засобів. Забезпеченість сільського господарства основними виробничими засобами не відповідає потребам виробництва.

Ситуація, що склалася з ресурсним забезпеченням господарських формувань, свідчить про потребу в модернізації основних засобів, відновленні втраченого технічного потенціалу та його подальшого розвитку, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу відповідно до сучасних вимог конкурентоспроможного виробництва [41].

У нинішніх умовах сільське господарство потребує прискореного оновлення сільськогосподарського виробництва. Існуючі механізми та рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників малих у середніх розмірів поки що не в змозі забезпечити необхідні темпи такого оновлення. З метою розв'язання існуючих проблем доцільно:

- створити сприятливі умови для організації спільних підприємств сільськогосподарського машинобудування та ліцензійного виробництва іноземних зразків техніки на території України;
- запровадити ефективнішу модель розвитку агролізингу, спрямовану на прискорення техніко-технологічного оновлення галузі;

- розширити мережу сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів спільного використання сільськогосподарської техніки для господарств населення та сімейних фермерських господарств;
- підвищити дієвість системи інженерно-технічного забезпечення сільського господарства, зокрема шляхом удосконалення її організації та управління на місцях виконання робіт;
- запровадити практику постійної переоцінки основних засобів сільського господарства при застосуванні прискореної амортизації;
- розширити стимулювання техніко-технологічного розвитку фермерських підприємств за допомогою реалізації бюджетних програм державної підтримки сільського господарства [9].

3.3. Придбання основних засобів в умовах публічних закупівель

Важливою умовою функціонування суб'єкта господарювання є наявність основних засобів, адже вони утворюють виробничо-технічну базу і визначають виробничу потужність підприємства. На протязі тривалого часу основні засоби надходять на підприємство і передаються в експлуатацію; зношуються в результаті експлуатації; піддаються ремонту, за допомогою якого відновлюються їхні фізичні якості; переміщуються всередині підприємства; вибувають із підприємства внаслідок недоцільності подальшого застосування. Одним з основних завдань обліку основних засобів є надання повної, правдивої та достовірної інформації про них [29].

Придбання основних засобів для потреб підприємств є критично важливим процесом, що забезпечує їхню функціональність та розвиток. В Україні цей процес суворо регламентується Законом «Про публічні закупівлі». Закон визначає правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для забезпечення потреб держави,

територіальних громад та об'єднаних територіальних громад. Його метою є забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції [36].

Однак, незважаючи на високі цілі, придбання основних засобів через систему публічних закупівель має низку особливостей, викликів та переваг, які заслуговують на детальний розгляд.

Основні засоби – це матеріальні активи, що їх підприємство/установа планує використовувати протягом періоду, що перевищує один рік, для виробництва, надання послуг, адміністративних або соціальних функцій (наприклад, будівлі, обладнання, транспортні засоби, комп'ютерна техніка). Зазвичай, основні засоби характеризуються високою вартістю, що автоматично виводить їх придбання на рівень відкритих торгів у системі ProZorro. Для публічних закупівель в Україні використовуються електронні торговельні майданчики, серед найпоширеніших майданчиків – SmartTender, E-tender.ua, zakupki.com.ua, Playtender, а також Українська універсальна біржа (УУБ). Ці платформи забезпечують проведення електронних торгів, як для державних, так і для комерційних закупівель.

Процедура придбання починається з планування та обґрунтування потреби. Підприємство (установа) має чітко визначити необхідні технічні, якісні та кількісні характеристики (специфікації) предмета закупівлі, що є ключовим етапом. Недосконала специфікація може призвести до придбання невідповідного обладнання або, навпаки, до необґрунтованого звуження кола потенційних учасників.

Далі слідує безпосередньо процедура відкритих торгів, що включає:

1. Оголошення про закупівлю (тендер);
2. Етап подання пропозицій учасниками;
3. Аукціон на пониження ціни;

4. Розгляд та оцінка пропозицій (перевірка відповідності кваліфікаційним критеріям та технічним вимогам);

5. Визначення переможця та укладання договору.

Цей багатоетапний процес покликаний забезпечити об'єктивність вибору та досягнення найбільш економічно вигідної пропозиції.

Одним із головних викликів є встановлення адекватної очікуваної вартості. Через швидкі зміни на ринку технологій та інфляційні процеси, визначення реальної ринкової ціни на складне обладнання (наприклад, медичні томографи чи спеціалізовану техніку) вимагає глибокого аналізу та експертної оцінки. Неправильно встановлена вартість може призвести або до відсутності пропозицій (занижена), або до неефективного використання коштів (завищена).

Іншим значним ризиком є «тендерний тролінг» та оскарження. Закупівлі основних засобів часто привертають увагу недобросовісних учасників, які можуть подавати численні скарги до Антимонопольного комітету України (АМКУ) з метою затягування або блокування процедури. Для установ, які гостро потребують обладнання, це призводить до значних часових втрат і зриву запланованих термінів.

Складнощі також виникають при формуванні технічної специфікації. Замовник зобов'язаний не дискримінувати учасників, проте водночас має забезпечити якість придбаних основних засобів. Збалансування цих вимог часто є тонкою межею: надто загальні вимоги можуть призвести до придбання низькоякісного товару, а надто детальні, прив'язані до конкретного бренду, можуть бути розцінені як дискримінаційні та скасовані АМКУ.

Незважаючи на складнощі, система публічних закупівель надає ключові переваги при придбанні основних засобів (таблиця 3.3).

Застосування публічних електронних торгів через систему закупівель ProZorro є запорукою забезпечення прозорості закупівель на всіх стадіях

торгів; економії витрат на закупівлю товарів, робіт та послуг; дієвості контролю за цілеспрямованістю використання коштів бюджету [44].

Таблиця 3.3

Ключові переваги при придбанні основних засобів через систему публічних закупівель

Перевага	Зміст
Прозорість та підзвітність	Уся інформація про закупівлю (оголошення, пропозиції, рішення) є публічною. Це створює умови для громадського контролю та значно знижує корупційні ризики
Економія коштів	Завдяки механізму електронного аукціону, замовники майже завжди отримують ціну, нижчу від очікуваної вартості. Конкуренція змушує постачальників мінімізувати свою маржу, що забезпечує найкращу ціну при придбанні
Стимулювання конкуренції	Система відкриває доступ до державних замовлень для малого та середнього бізнесу, що сприяє розвитку ринку та підвищенню якості пропозицій

Придбання основних засобів в умовах публічних закупівель є обов'язковим компромісом між швидкістю і прозорістю, між якістю і ціною. Для успішної реалізації таких закупівель замовникам необхідно постійно вдосконалювати внутрішні процеси: підвищувати кваліфікацію закупівельників, ретельно опрацьовувати технічні завдання та активно використовувати наявні інструменти аналітики ProZorro. Збалансований підхід, що поєднує дотримання законодавчих вимог із глибоким розумінням потреб ринку та специфіки основних засобів, є запорукою ефективного оновлення матеріально-технічної бази.

ВИСНОВКИ

Активи сільськогосподарських підприємств виступають важливим чинником забезпечення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Правильно побудований первинний облік є невід'ємною частиною у веденні загальнообліку основних засобів, оскільки саме первинні документи є джерелом формування господарської операції, що відбувається на підприємстві.

Облік основних засобів повинен бути організований на всіх етапах їх руху, який відбувається шляхом придбання та вибуття основних засобів.

Порядок відображення надходження основних засобів у бухгалтерському обліку та формування їх первісної вартості залежить від того, яким чином і на яких умовах вони придбані. Застосування різних видів вартості при оцінці основних засобів, що надходять на підприємство, зумовлено можливими різноманітними шляхами надходження основних засобів.

Податковий облік операцій з основними засобами передбачає також проведення інвентаризації і ведення облікової політики, що узгоджується з податковим законодавством для уникнення податкових різниць. XXXXxxXxxxxxx повинен враховувати, що амортизація є витратами, які зменшують оподатковуваний прибуток, тому точність обліку амортизації впливає на податкове навантаження.

Через постійну зміну законів та правил обліку, тема оптимізації організації обліку та оподаткування завжди буде актуальною. Методи вдосконалення організації обліку, оподаткування та аналізу, дозволять покращити виробничий потенціал підприємств та значно збільшити обсяги виробництва. В першу чергу, потребує вдосконалення система управління

основними засобами, оскільки саме на ній і базується ефективність ведення господарської діяльності. Збільшення повноти інформації щодо особливостей наявних основних засобів дасть змогу полегшити прийняття рішення щодо заміни або модернізації основних засобів.

Ситуація, що склалася з ресурсним забезпеченням агроформувань, свідчить про потребу в модернізації основних засобів, відновленні втраченого технічного потенціалу та його подальшого розвитку, впровадженні досягнень науково-технічного прогресу відповідно до сучасних вимог конкурентоспроможного виробництва.

У нинішніх умовах сільське господарство потребує прискореного оновлення сільськогосподарського виробництва. Існуючі механізми та рівень доходів сільськогосподарських товаровиробників малих у середніх розмірів поки що не в змозі забезпечити необхідні темпи такого оновлення.

Придбання основних засобів в умовах публічних закупівель є обов'язковим компромісом між швидкістю і прозорістю, між якістю і ціною. Для успішної реалізації таких закупівель замовникам необхідно постійно вдосконалювати внутрішні процеси: підвищувати кваліфікацію закупівельників, ретельно опрацьовувати технічні завдання та активно використовувати наявні інструменти аналітики ProZorro. Збалансований підхід, що поєднує дотримання законодавчих вимог із глибоким розумінням потреб ринку та специфіки основних засобів, є запорукою ефективного оновлення матеріально-технічної бази. Тільки так можна гарантувати, що дорогі основні засоби будуть придбані вчасно, за конкурентною ціною та відповідатимуть високим стандартам якості, що є інвестицією у сталий розвиток країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П. Й. Облік у сільськогосподарських підприємствах. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. Посіб. Київ, 2018. С. 33-97.
2. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах : підруч. Для підготовки фахівців екон. Спец. В аграрних ВНЗ. – 2-е вид., перероб. І допов. Київ : Вища освіта, 2016. 800 с.
3. Васільєва В., Коновалова О., Січева К. Особливості організації обліку доходів і витрат у фермерських господарствах 2019, 148 <https://doi.org/10.30838/P.ES.2224.290819.116.576>
4. Воробйов Є. М., Гела Т. Ю. Агропромисловий комплекс України: сучасний стан та особливості. *Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди*. Вип. 2 «Економіка». 2019. С. 15-20.
5. Галайко А. М. Основні проблеми податкового стимулювання розвитку агропромислового комплексу. *Бухгалтерський облік, оподаткування та контроль в умовах міжнародної економічної інтеграції: збірник тез доповідей всеукр. Наук.- практ. Конф.* (10 жовтня 2019 р.) / відп. Ред. Є.В. Калюга. К.: НУБіП України, 2019. 343 с.
6. Геєць В., Юрчишин В., Бородіна О., Прокопа І. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення). *Економіка України*. 2017. № 12. С. 4-14.
7. Гуменюк А. Ф. Бухгалтерське та податкове визнання основних засобів підприємства як елемент його облікової політики. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2016. № 4(2). С. 91-94. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_4\(2\)_19](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_4(2)_19) (дата звернення: 6.11.2025)

8. Жук В. М. Теоретичні аспекти розвитку бухгалтерського обліку в аграрній сфері. *Економіка АПК*. 2017. № 10. С. 87-91.

9. Захарчук О. В. Сучасний стан та перспективи розвитку основних виробничих засобів сільського господарства. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 49 - 57

10. Ємець О.І., Григорів О.О., Чумичкіна Е.В., Облік земельних ділянок та раціональне використання землі в сільському господарстві. *Інноваційна економіка*. 2022 4[92] DOI: 10.37332/2309-1533.2022.4.17

11. Кравченко О. В., Дьякова, В. В. Вітчизняний та європейський досвід обліку та оподаткування біологічних активів. *Вісник Сумського державного університету. Економіка (2009-2024)*.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89044>

12. Круковська Олена. Фінансовий облік та оцінка основних засобів аграрних підприємств. Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції Мукачівського державного університету
URI: <http://hdl.handle.net/123456789/3961>

13. Макаренко А. П., Артемчук Є. В. Удосконалення обліку, оподаткування та аналізу основних засобів. *Агросвіт*. 2022. № 24. С. 21-28.
URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2022_24_6 (дата звернення: 6.11.2025)

14. Науково-економічні аспекти розвитку підприємств аграрної сфери: облік, оподаткування і контроль. Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція – 21-22 листопада 2019 рік. Херсон: ДВНЗ «ХДАУ», 2019. 365с.

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. Дата оновлення: 03.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене Міністерством фінансів України від 18.10.99 № 242

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда», затверджене Міністерством фінансів України від 28.07.2000 № 181

20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене Міністерством фінансів України від 29.11.99 № 290

21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене Міністерством фінансів України від 31.12.99 № 318

22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № 790

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 31 «Фінансові витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.04.2006 № 415

24. Овсяк Н. В., Афанас'єва І. І., Звірюк О. Р. Облік і оподаткування операцій з основними засобами в умовах МСФЗ та національного податкового законодавства. *Економічний простір*. 2022. № 180. С. 202-207. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2022_180_35 (дата звернення: 6.11.2025)

25. Осадча Г. Г., Хабенко О. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами з метою ефективного їх використання. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 10. С. 62-69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2016_10_16 (дата звернення: 6.11.2025)

26. Офіційний сайт Держстат. URL: <https://stat.gov.ua/uk>

27. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://www.minagro.gov.ua>

28. Пахолюк А. М. Оподаткування інноваційної діяльності в аграрній сфері за законодавством України. 2020. «Право. Людина. Довкілля» № 4, [hΣps://doi.org/10.31548/law2020.04.007](https://doi.org/10.31548/law2020.04.007)

29. Петренко А.Я., Попова В.Д. Організація обліку основних засобів та шляхи її вдосконалення. Економіка і суспільство 2018, Випуск # <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-18-138>

30. Плаксієнко В. Я. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах: підручник. / Плаксієнко В. Я., Камінська Т. Г., Маренич Т. Г., Скрипник С. В., Гордієнко М. І., Ільчак О.В., Ткаченко О.С., Чернецька О.В. URI: <http://hdl.handle.net/123456789/7741>

31. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291

32. Плахтій Т. Ф. Облік та аудит розрахунків за податками на сільськогосподарських підприємствах : автореф. Дис. ... канд. Екон. Наук : 08.00.09; Нац. Наук. Центр, «Інститут аграрної економіки». Київ, 2017. 20 с.

33. Податкова оптимізація. Вільна енциклопедія, 2021. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Податкова_оптимізація

34. Податковий кодекс України: Закон України від 02. 12. 2010 р. № 2755- VI із змінами та доповненнями. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T102755.html#1988 .

35. Правдюк Н. Земельні ділянки як об'єкт обліку. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 12. С. 102-115.

36. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. за № 922. URL: www.zakon.rada.gov.ua/go/922-19 (дата звернення: 06.11.2025)

37. Прийдак Т. Б., Тютюнник С. В., Лега О. В., Єрмолаєва М. В., & Яловега Л. В. Основні засоби за міжнародними та національними стандартами: облік, відображення в звітності та оподаткування. *Актуальні питання економічних наук*, 2025. (9). <https://doi.org/10.5281/zenodo.14995865>

38. Присяжнюк М. В., Зубець М. В., Саблук П. Т. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку). К.: ННЦ ІАЕ, 2018, с. 1008.

39. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 03.09.2024 р. № 996-XIV. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 6.11.2025)

40. Протопопова Н. А. Облікова політика сільськогосподарських підприємств / *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2018. № 6. С. 295-299.

41. Теорія, методологія і практика обліку, оподаткування й аналізу виробничо-економічної діяльності суб'єктів агробізнесу та сільських територій: нові реалії та перспективи в умовах інтеграційних процесів: [колект. моногр.] / за заг. Ред. Мармуль Л. О. Херсон: Айлант, 2020. 332 с.

42. Ткаченко С. О., Дядін А. С. Мінімізація податкових платежів як елемент економічної безпеки суб'єкта господарювання. Харківський Національний університет внутрішніх справ, 2017. URL: <https://univd.edu.ua/science/issue/issue/1888>;

43. Свідерський Є. І. Бухгалтерський облік у сільському господарстві. Бухгалтерський облік у галузях економіки : навч. Посіб. Київ, 2005. С. 7–73.

44. Силенко О., Матвієнко Д. Організація публічних закупівель з поліпшення об'єктів основних засобів за інноваційним підходом. Сталий розвиток економіки, 2018. (4(41), 63-71. вилучено із <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/111>

45. Травінська С. І. Сутність категорії «поточні зобов'язання» в бухгалтерському обліку молокопереробного підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 21. С. 100-105.

46. Тулуш Л. Д. Методологічні аспекти розвитку системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка АПК*. 2017. № 9. С. 116-123.

47. У 2025 році прогнозується збільшення виробництва сільськогосподарської продукції на 3,0 %. Прес-реліз. Інститут аграрної економіки <https://surl.li/jepuga>

48. Фінансове забезпечення відтворення основних засобів підприємства. Конкурсна робота. <https://salo.li/C6ED9fE>

49. Хорунжий М. Й. Завдання національної аграрної політики на сучасному етапі. *Економіка АПК*. 2017. № 2. С. 22-29. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2014_2_4

50. Шубіна С. В., Ларченко О. М. Необхідність удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління основними засобами підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»* . 2018. № 18. С. 29-33. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2018_18_7 (дата звернення: 6.11.2025)

51. Шум М. А., Чуприна Л. В., Хільська А. О. Проблеми обліку та аналізу використання основних засобів підприємств. *Економіка. Фінанси. Право*. 2019. № 6. С. 20-22.

52. Ярмолук О. Ф., Шишка Р. С. Теоретичні аспекти відображення земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств в обліку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Випуск 24, частина 3 <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/a5b13fa3-c3e4-497a-9bb1-24ac8076ed55>

53. Landlord. Інтернет-видання. У 2025 році сільське господарство України очікує зростання на 3%, але виклики залишаються серйозними. URL : <https://salo.li/814140d>

54. Султанова К. Придбання основних засобів в умовах публічних закупівель. Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування: матеріали міжнародної наук.-практ. конф. (21 листопада 2025 р.) с. 191-192.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 1.1

Законодавчо-нормативне регулювання обліку основних засобів

№	Назва нормативного акту	Короткий зміст
1	2	3
1	Податковий Кодекс України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI з останніми змінами і доповненнями	Регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема, визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.
2	Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07.1999р. № 996	Визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні.
3	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73.	Цим Положенням (стандартом) визначаються мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Визначає зміст і форму балансу та загальні вимоги до розкриття його статей. У пн.16 розкрито зміст статті балансу "Основні засоби", в якій наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, які віднесені до складу основних засобів, отриманих у довічне управління або на праві господарського відання чи праві оперативного управління. У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів. У цій статті наводиться окремо первісна (переоцінена) вартість, сума зносу основних засобів та їх залишкова вартість.
4	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92	Це Положення (стандарт) бухгалтерського обліку визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про основні засоби, інші необоротні матеріальні активи та незавершені капітальні інвестиції в основні засоби, а також розкриття інформації про них у фінансовій звітності.
5	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20	Це положення (стандарт) визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про зобов'язання та розкриття її у фінансовій звітності. У пн. 18 йдеться про те, що після завершення робіт з демонтажу, переміщення об'єктів основних засобів та приведення земельної ділянки, на якій він розташований, у стан, для подальшого

		використання, залишок (недостатність) забезпечення на відновлення земельних ділянок визначається іншим операційним доходом (іншими операційними витратами).
6	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 14 «Оренда», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 28.07.2000 № 181	Визначає методологічні засади формування інформації про оренду необоротних активів та її розкриття у фінансовій звітності.
7	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999р. № 290	Визначає методологічні засади формування інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. У ньому зазначено, що дохід відображається в бухгалтерському обліку в сумі справедливої вартості активів, що отримані або підлягають отриманню. А основні засоби і є активами підприємства.
8	Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999р. № 318	Визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. У пп.15 зазначено, що основні засоби входять до складу загальновиробничих витрат.
9	План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 № 291	Перелік рахунків і схем реєстрації та групування на них фактів фінансово-господарської діяльності (кореспонденція рахунків) у бухгалтерському обліку. У ньому за десятиковою системою наведені коди (номери) й найменування синтетичних рахунків (рахунків першого порядку) й субрахунків (рахунків другого порядку). Рахунки, призначені для узагальнення інформації про наявність та рух основних засобів, відображаються у першому класі “Необоротні активи” даного Плану рахунків.

Таблиця 2.7

Типові кореспонденції рахунків з обліку надходження основних засобів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
Облік придбання основних засобів за попередньою оплатою			
1	Перерахована попередня оплата постачальнику	371	311
2	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	644
3	Відображено придбаний об'єкт за договором поставки (без ПДВ)	152	631
4	Списано податковий кредит з ПДВ	644	631
5	Витрати, пов'язані із придбанням основних засобів (транспортні послуги, посередницькі тощо) без ПДВ	152	685
6	Відображено суму ПДВ	641	685
7	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що монтують основні засоби	152	66
8	Відображено нарахування на заробітну плату;	152	65
9	Придбаний об'єкт основних засобів зараховано до складу основних засобів	10	152
10	Перераховано оплату постачальнику (підряднику)	685	311
11	Відображено взаємозалік заборгованостей	631	371
Облік основних засобів, внесених до статутного капіталу			
12	Відображено заборгованість засновника	46	40
13	Відображено внесення засновником основного засобу до статутного фонду у погашення заборгованості	10	46
14	Відображено витрати на транспортування, монтаж об'єкта основних засобів внесеного у погашення заборгованості	152	685
15	Відображено податковий кредит з ПДВ	641	685
16	Зарахування витрат на транспортування, монтаж, на збільшення вартості об'єкта основних засобів, внесеного в погашення заборгованості до статутного капіталу	10	152

17	Здійснено оплату за виконані транспортні послуги і монтаж об'єкта основних засобів, внесеного в погашення заборгованості до статутного капіталу	685	311
Безоплатне отримання основних засобів			
18	Безкоштовно отриманий об'єкт основних засобів	10	424
19	Відображено витрати на транспортування та монтаж безоплатно отриманих основних засобів (без ПДВ)	152	685
20	Відображено податковий кредит з ПДВ по отриманих послугах	641	685
21	Нараховано амортизацію основних засобів	23	131
22	Зарахована вартість безоплатно отриманих основних засобів до складу основних засобів	10	152
23	Списано вартість безоплатно отриманих основних засобів на збільшення доходу підприємства	424	745
24	Списано дохід на фінансові результати	745	791
Придбання основного засобу в обмін на неподібний актив			
25	Отримано основний засіб в обмін на готову продукцію	10	701
26	Зараховано об'єкт до складу основних засобів	10	152
27	Відображено собівартість відвантаженої готової продукції	90	26
Створення основного засобу власними силами			
28	Списано будівельні матеріали на будівництво складу	152	20
29	Відображено витрати на заробітну плату працівникам, що працюють на будівництві	152	66
30	Відображено нарахування на заробітну плату	152	65
31	Зараховано об'єкт до складу основних засобів	10	152

Таблиця 2.8

Типові кореспонденції рахунків з обліку вибуття основних засобів

№ з/п	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дт	Кт
Перша подія – передоплата			
1	На поточний рахунок отримано кошти від покупців	31	681
2	Нараховано податкове зобов'язання	643	641
3	Відвантажено покупцеві об'єкт основних засобів	36,37	712
4	Відображено податкове зобов'язання	712	643
5	Списано реалізований об'єкт основних засобів	943	286
6	Списано вартість реалізованого об'єкта основних засобів на фінансовий результат	79	943
7	Списано дохід від продажу основних засобів на фінансовий результат	712	79
8	Проведено взаємозалік заборгованостей	681	36,37
Перша подія – оплата після відвантаження			
9	Прийнято рішення про реалізацію основних засобів та переведення активу до складу тих необоротних, які утримуються для продажу	286	10
10	Відображено дохід від продажу основних засобів	36,37	712
11	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	712	641
12	Списано вартість реалізованого об'єкта основних засобів	943	286
13	Списано вартість реалізованого об'єкта основних засобів на фінансовий результат	79	973
14	Списано дохід від продажу основних засобів на фінансовий результат	712	79
Вибуття основних засобів внаслідок ліквідації			
15	Списано знос ОЗ	131	10
16	Відображено залишкову вартість ліквідованого ОЗ	976	10
17	Відображено витрати, пов'язані з ліквідацією ОЗ	976	66,65,685

18	Оприбутковано матеріали від ліквідації ОЗ	20	746
19	Відображено суму непрямих податків	976	641
20	Списано залишкову вартість ОЗ на фінансовий результат	79	976
21	Списано доходи від ліквідації ОЗ на фінансовий результат	746	79
Безоплатна передача основних засобів іншому підприємству			
22	Зменшено вартість основних засобів на суму зносу	131	10
23	Відображено списання залишкової вартості основного засобу	976	10
24	Відображено податкове зобов'язання	976	641
25	Відображено витрати при безоплатній передачі основних засобів іншому підприємству	79	976
Вибуття основних засобів внаслідок передачі як внеску до статутного капіталу			
26	Списано знос основних засобів, переданих до статутного капіталу	131	10
27	Списано залишкову вартість основних засобів, переданих до статутного капіталу	14	10
28	Відображено різницю між залишковою вартістю переданих об'єктів і справедливою вартістю інвестицій	14	746

Додаток В
Таблиця 2.1

Структура майна підприємства та джерел його формування за 2022-2024 роки

Показники	Значення показника						Відхилення					
	2022 рік	Питома вага, %	2023 рік	Питома вага, %	2024 рік	Питома вага, %	2023/2022		2024/2023		2024/2022	
							тис. грн	%%	тис. грн	%%	тис. грн	%%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Актив												
1. Необоротні активи у тому числі	72541	42,72	86261	39,10	76264	30,76	13720	-3.62	-9997	-8.34	3723	-11,96
Нематеріальні активи	144	0,08	137	0,06	141	0,06	-7	-0,02	4	-0,01	-3	-0,03
Незавершені капітальні інвестиції	49	0,03	49	0,02	49	0,02	0	-0,01	0	0,00	0	-0,01
Основні засоби	62628	36,88	73977	33,53	63389	25,56	11349	-3,35	-10588	-7,97	761	-11,32
Довгострокові біологічні активи	9698	5,71	12076	5,47	12663	5,11	2378	-0,24	587	-0,37	2965	-0,60
Інші фінансові інвестиції	22	0,01	22	0,01	22	0,01	0	0,00	0	0,00	0	0,00
2. Оборотні активи у тому числі	97277	57,28	134352	60,90	171696	69,24	37075	3.62	37344	8,34	74419	11,69
Запаси	63351	37,31	79961	36,24	122595	49,44	16610	-1,06	42634	13,20	59244	12,14
Поточні біологічні активи	16574	9,76	17302	7,84	20238	8,16	728	-1,92	2936	0,32	3664	-1,60
Дебіторська заборгованість	9389	5,53	17983	8,15	15794	6,37	8594	2,62	-2189	-1,78	6405	0,84
Грошові кошти	7748	4,56	18801	8,52	12623	5,09	11053	3,96	-6178	-3,43	4875	0,53
Інші оборотні активи	215	0,13	305	0,14	446	0,18	90	0,01	141	0,04	231	0,05

Закінчення таблиці 7.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Валюта балансу	169818	100,00	220613	100,00	247960	100,00	50795	0,00	27347	0,00	78142	0,00
Пасив												
1. Власний капітал, у тому числі	157072	92,49	207436	94,03	233359	94,11	50364	1,53	25923	0,08	76287	1,62
Зареєстрований капітал	38422	22,63	37464	16,98	36086	14,55	-958	-5,64	-1378	-2,43	-2336	-8,07
Резервний капітал	30370	17,88	33684	15,27	35546	14,34	3314	-2,62	1862	-0,93	5176	-3,55
Нерозподілений прибуток	88280	51,99	136288	61,78	161727	65,22	48008	9,79	25439	3,45	73447	13,24
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	9411	5,54	9170	4,16	9514	3,84	-241	-1,39	344	-0,32	103	-1,70
Інші довгострокові зобов'язання	9309	5,48	9068	4,11	9412	3,80	-241	-1,37	344	-0,31	103	-1,69
Довгострокові забезпечення	102	0,06	102	0,05	102	0,04	0	-0,01	0	-0,01	0	-0,02
3. Поточні зобов'язання і забезпечення у тому числі	3335	1,96	4007	1,82	5087	2,05	672	-0,15	1080	0,24	1752	0,09
Поточна кредиторська заборгованість	1823	1,07	1164	0,53	2171	0,88	-659	-0,55	1007	0,35	348	-0,20
Інші поточні зобов'язання	1512	0,89	2843	1,29	2916	1,18	1331	0,40	73	-0,11	1404	0,29
Валюта балансу	169818	100,00	220613	100,00	247960	100,00	50795	0,00	27347	0,00	78142	0,00

Рис 1. 5 Оподаткування сільськогосподарських товаровиробників